

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Bc. Věra Kopicová

**Současná krize manželství ve světle
křesťanské etiky**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Libor Ovečka, Th.D.

Praha 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. června 2018

Věra Kopicová

Bibliografická citace

Současná krize manželství ve světle křesťanské etiky [rukopis] : diplomová práce / Věra Kopicová ; vedoucí práce: Libor Ovečka. -- Praha, 2018. -- 64 s.

Anotace

Diplomová práce se zabývá tématem současné krize manželství ve světle křesťanské etiky. Mapuje stav současného bádání v této oblasti a rozvažuje nad osobními i společenskými příčinami krizových manželských situací a etickými konflikty v oblasti manželského soužití, ve kterých se mohou manželé v krizových situacích ocitnout. Dále se snaží hledat způsoby řešení ve světle křesťanské etiky.

Po uvedení do tématu, které je věnováno podstatě manželství, jeho antropologickému základu, antropologickým polaritám a pohledu z hlediska křesťanství, věnuje tato práce pozornost obsahu manželského slibu, zejména v souvislosti s lidskými hodnotami manželství, tedy s láskou, úctou, věností, jednotou, nerozlučitelností a i v dnešním světě trochu kontroverzní manželskou poslušností. Dále je pozornost věnována stavu instituce manželství v současném světě včetně pojetí před II. vatikánským koncilem a po něm až do současné doby.

V souvislosti se současnou krizí manželství se práce zabývá konkrétními problémy, s kterými se manželé potýkají, a obtížnými situacemi s problematickým chováním v manželství, kladnými i zápornými stránkami různých situací v manželství pramenících z nevyjasnění rolí a rolí otce i matky v rodině. Pozornost je věnována i pohledu církve na práci žen a problematice slučitelnosti rodiny a zaměstnání.

Poté se práce zabývá možnostmi řešení manželských konfliktů, hledá dostupné možné způsoby překonávání a řešení problémů, nabízí hodnocení ze stanoviska etiky a morálky, jejich teologicko-etickou reflexi a pohled na perspektivu manželství z eschatologického hlediska.

Vlastním důvodem volby daného tématu této diplomové práce byla moje osobní potřeba nalézt hlubší a uspořádanější vhled do problematiky současné krize manželství a také poznat vyváženější pohled na manželský stav.

Klíčová slova

manželství, krize, role, věnost, láska, nerozlučitelnost

Abstract

The current crisis of marriage in the light of the Christian ethics

The diploma thesis occupies with the topic: the current crisis of marriage in the light of the Christian ethics. It conducts a survey of current knowledges, studies and researches relating to the main topic. Moreover, the thesis thinks about personal, social reasons as well as ethical conflicts in marriage, which can bring married couples into the crisis. Further it struggles to find a solution according to Christian ethical codex.

After introduction - which is dedicated to the explanation what is the marriage about, what are its anthropological aspects, its anthropological polarities and Christian statutes - there is a part dedicated to wedding vows. Human values in marriage - love, respect, fidelity, unity, inseparability and obedience (a lot discussed at these days) - are

considered here at this chapter. Further is the attention payed to the status of marriage worldwide, from times before II. Vatican Council until today.

In context with the current marriage crisis, the work occupies with particular problems, which married couples can come through. The thesis mentions difficult situations with problematic behaviour in marriage - positive and negative sites of different situations in marriage, coming out from unsolved roles and father's or mother's role in family. The attention is dedicated to problematic of working women, vocational life combined together with family life - all this from the churchal point of view.

The thesis suggests possibilities for solving conflicts in marriage, furthermore, it searches an available modus to overcome and fix problems. The thesis offers ethical and moral evaluation as well as the theological-ethical reflex and the perspective of marriage from eschatological point of view.

Basically, I chose this topic for diploma thesis due to my personal need to find an aligned and deeper insight into the problematic of current marriage crisis and to discover the balanced insight into marriage itself.

Keywords

marriage, crisis, role, fidelity, love, indissolubility

Počet znaků (včetně mezer): 146 641

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Liboru Ovečkovi, Th.D. za cenné rady a připomínky i ochotnou pomoc při psaní mé práce.

Také bych chtěla s vděčností poděkovat své rodině za všestrannou podporu, pochopení i trpělivost po celou dobu mého studia.

Obsah

Současná krize manželství ve světle křesťanské etiky	
Současná krize manželství ve světle křesťanské etiky	11
1. Východiska a přístup k tématu.....	13
1.1. Antropologie manželství	13
1.2. Manželství z pohledu křesťanství	16
2. Manželství v současném světě	31
2.1. Pojetí manželství před II. vatikánským koncilem	32
2.2. Nový obraz manželství po II. vatikánském koncilu	32
2.3. Polemika o Humanae vitae	33
2.4. Synody o rodině 2014 a 2015.....	35
3. Současná krize manželství	39
3.1. Konkrétní problémy, s kterými se dnes manželé potýkají	40
3.2. Možnosti řešení konfliktů a pomoci manželství	45
3.3. Hledání správné mravní volby	50
4. Manželství z perspektivy eschatologického naplnění.....	55
Závěrečné úvahy	57
Seznam použitých zkratk	61
Seznam literatury	63

Současná krize manželství ve světle křesťanské etiky

O problémy manželství a rodiny se zajímá široká světová veřejnost a současnou kritickou situací se ve světě zabývají odborníci různých oborů, kterých se tyto problémy nejvíce dotýkají, jako jsou duchovní, lékaři, psychologové a sociologové.

Nejenže neustále stoupá počet rozvodů a jako nejčastější příčina bývá uváděna manželská nevěra, zaviněná muži i ženami přibližně stejně, ale manželství již často ani nebývají uzavírána. Rozpadají se i manželství církevně platná a dokonce se objevují požadavky, aby i soužití dvou osob stejného pohlaví bylo pokládáno za manželství. Zejména sekulární média tak často píšou a hovoří o potřebě reformy katolické církve. O těch se ale hodně diskutuje i v samotné církvi, a to především v západních zemích. Jedním ze žhavých témat bývá i rozpad církevně platného manželství, druhý civilní sňatek rozvedených a otázka jejich přístupu ke svátostem.

Mnohé manželské problémy jsou odborníkům předkládány k posuzování zároveň s prosbami o pomoc. Aby tato mohla být případně poskytnuta vhodně a správně a aby pomocný zásah mohl být úspěšný a smysluplný, je potřeba dobře znát aktuální problematiku a také zákonitosti lidského života. Společenské nauky a lékařské poznatky o situaci manželství sice poukazují na zákonitosti vývoje manželského soužití, ale za nimi však bývá mravní stránka věci. Z toho vyplývá, že jsou v této problematice nanejvýš potřebná také hodnocení ze stanoviska etiky a morálky.

Na mnohé problémy pak může být svými prostředky lékem křesťanská manželská etika, jež může ukázat mravně závadné postoje a jejich souvislosti s neshodami v manželství. Je evidentní, že velmi důležitým sjednocujícím činitelem v manželském vztahu je stejné mravní smýšlení obou manželů.

Vlastním důvodem volby daného tématu této diplomové práce byla moje osobní potřeba nalézt hlubší a uspořádanější vhled do problematiky současné krize manželství, která se při rostoucí krizi hodnot ve světě jeví jako jeden z hlavních lidských problémů. Proto považuji zvolené téma diplomové práce za společensky velice aktuální.

Cílem práce je popsat a zmapovat stav současného bádání v této oblasti a rozvaha nad osobními etickými konflikty, ve kterých se mohou manželé v krizových situacích ocitnout. Můžeme se ptát, jak je možné v podobných vnitřních konfliktních situacích dojít k odpovědnému morálnímu rozhodnutí. Tyto úvahy pak mohou poskytnout podněty pro reflexi, dialog i praxi a současně dodat manželům odvahy, povzbuzení a pomoc v jejich úsilí a těžkostech.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, jejichž pořadí není náhodné, ale je určeno metodou. Nejprve je věnována pozornost antropologii manželství a manželství z pohledu křesťanství, lidským hodnotám manželství souvisejícím s manželským slibem, kterými jsou láska, úcta, věrnost, jednota, nerozlučitelnost a také manželská poslušnost. Podrobnější pozornost je věnována i různým interpretacím nerozlučitelnosti manželství, zejména jejímu pojetí katolickou církví. Dále je nabídnut pohled na stav instituce manželství v současném světě včetně recepce po II. vatikánském koncilu.

Poté se přechází k pojednání o současné krizi manželství, o konkrétních problémech, s kterými se manželé potýkají, o rolích otce a matky v rodině a rodinných dilematech vyplývajících z jejich změn. Dále se uvažuje o práci žen v pohledu katolické církve a o problematice slučitelnosti rodiny a zaměstnání.

Těžiště stati je v úvahách o možnostech řešení konfliktů a pomoci manželství a dále nad problémy zodpovědného rozhodování v hraničních situacích, kdy si člověk není jistý v mravním úsudku, s tím souvisejícím významem osobního svědomí a řešením

mravních dilemat podle svého nejlepšího svědomí. V poslední kapitole se uvažuje o manželství v eschatologické perspektivě. V závěrečných úvahách práce je uveden vlastní postoj a jeho zdůvodnění.

1. Východiska a přístup k tématu

V průběhu svých dějin musí lidstvo neustále řešit otázky, které se týkají smyslu společného života muže a ženy v manželství, jeho obsahu a způsobu. Manželství je tedy důležitá instituce, která odedávna existuje v mnoha různých formách a v mnoha různých kulturách. Rodina založená na manželství je základní a hlavní buňkou společnosti.

Zdravé rodiny, jenž jsou nejstabilnějším prostředím pro přijetí a výchovu dětí, jsou pro společnost i pro stát velmi důležité a prospěšné, a proto také „všechna velká hnutí moderní doby – liberalismus, socialismus a konzervatismus – vytvořila kromě vlastních politických a ekonomických teorií také zvláštní nauky o lidské sexualitě a manželství.“¹

Protože tedy existuje mnoho různých pojetí a praxí manželského soužití a podob rodiny, vyvíjejí se zároveň ve všech národech a kulturách i etické normy, které se týkají uspořádání vzájemných vztahů mezi mužem a ženou. Je v nich zřetelně patrný smysl pro důležitost a vážnost manželského spojení, neboť manželství v kontextu rodiny se jeví nejzákladnější a nejdůležitější jednotkou společnosti. Dobře fungující, stabilní manželství muže a ženy a rodina na něm založená jsou i základem dobře fungujícího státu.

Na štěstí je, i přes četné projevy současné krize manželství, touha po rodině, zejména mezi mladými lidmi, stále živá. Kvůli významu manželství muže a ženy jako základu rodiny a jeho důležitosti se v katolické církvi ukazuje nutnost otevřené diskuse o věroučných, morálních, duchovních a pastoračních otázkách.²

1.1. Antropologie manželství

Manželství a rodina nejsou výsledkem nějakých nahodilých historických či hospodářských situací ani žádnou náhodnou sociologickou konstrukcí. Otázka správného vztahu mezi mužem a ženou sahá svými kořeny k nejhlubší podstatě lidského bytí.

1.1.1. Stvoření k Božimu obrazu

Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, a protože Bůh je láska, je právě povolání k lásce to, co člověka činí obrazem Božím. Člověk se tedy stává podobným Bohu v míře, v jaké miluje.

Bůh ale nestvořil člověka osamocenému, stvořil jej jako muže a ženu.³ Jejich spojením vzniká první forma osobního společenství. Člověk nemůže žít ani rozvíjet své vlohy bez vztahu k ostatním.

Bůh ustanovil, aby muž a žena spolu žili věrně jako sobě rovní⁴, plodili děti⁵ a vytvářeli společnost. Boží transcendence je zachována, ale protože Bůh je zároveň Stvořitelem, je plodnost lidského páru jeho živým obrazem, viditelným znamením jeho stvořitelského úkonu. Bůh jako Trojice je společenstvím lásky, rodina je jeho živým odleskem a toto trojiční hledisko lidského páru je krásně vyloženo v pavlovské teologii, kde ho apoštol Pavel přirovnává ke vztahu tajemného spojení Krista a církve (srov. Ef 5,21-33).⁶

¹ KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 9.

² Srov. AL 1-2

³ Srov. Gn 1,27.

⁴ Srov. Gn 2,21-24.

⁵ Srov. Gn 1,28.

⁶ AL 10-11

Zajímavou antropologii o lidské sexualitě vypracoval papež Jan Pavel II. Člověk jako muž a žena v sobě nesou Boží obraz, tj. obraz osobního Boha a tímto obrazem jsou natolik, nakolik jsou jednotou dvou osob a nakolik jsou otevření plození nového života. Lidská osoba má tedy podstatný rys společenství, který je zakotvený v jeho bytí podle Božího obrazu. Každý člověk je osoba společenská, je tedy ontologicky otevřená společenství s druhým, protože ontologicky závisí na společenství se svým Stvořitelem.

Být člověkem znamená mít zcela jasnou pohlavní identitu, ale zároveň ještě jednu možnost, jak by člověk tuto identitu mohl naplnit. V tomto smyslu se ve vztahu muž-žena vyjevuje skutečnost, že lidské já potřebuje druhého, na druhém záleží jeho naplnění. Sexualita, tedy existence jako muž nebo žena, znamená, že člověk je bytostí, která má vedle sebe protějšky, které jsou sice identické, neboť jsou lidé, ale jsou jiné. Tato jinakost je pro lidskou existenci podstatná, což zároveň znamená, že člověk není absolutně nezávislý, ale je naopak závislý. Lidská bytost má tedy plurální charakter, člověk není vůči jinému člověku neutrální, ale protože jedinci jsou tělesně jiní, vstupují do vztahu vzájemnosti.⁷

1.1.2. Antropologický základ manželství

Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, jako muže a ženu. (Gn 1,26–27).

Že jsou stvořeni znamená, že jsou Bohem chtěni a to jeden pro druhého v dokonalé rovnosti jako lidské osoby a ve vlastním bytí muže a ženy. Být mužem nebo být ženou je dobrá a Bohem chtěná skutečnost, jak je zcela zřejmé z biblického textu „není dobré, aby byl člověk sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou“ (Gn 2,18).⁸ Bůh tedy tvoří člověka v podvojnosti: člověk je člověku jiný, ale zároveň se s ním může ztotožnit.

Důležitost pohlavní rozdílnosti jasně potvrzuje druhé vyprávění o stvoření (Gn 2,4 – 25), kdy je Adam Bohem postaven do zahrady, kde prožívá zkušenost osamocení a s neklidem hledá „sobě odpovídající pomoc“ (Gn 2,18;20). Jeho osamělost nedokáže zahnat společnost pouhých živočichů, rovnocenným lidským protějškem mu nemůže být žádné zvíře.⁹

Právě to místo, kde si Adam uvědomí svou původní osamocenost, vnímá jako velmi důležitý bod ve vyprávění o stvoření Jan Pavel II. ve svých katechezích o lidské lásce. Když si člověk uvědomuje svoji samotu, ozřejmuje se jeho jedinečnost v celém světě a nic ve stvoření ho nemůže doplnit svou jinakostí, aby v této jinakosti potvrdil svoji identitu. Ve stvoření, které je jiné než on, se nemůže s ničím ztotožnit. Až v setkání a vztahu muže a ženy je setkání s „ty“, v druhém člověku je vyjádřena jinakost, s kterou se člověk může ztotožnit, vzájemně se doplnit jako muž a žena.

Bůh utvořil ženu z žebra vyňatého z muže v okamžiku „Adamovy bezmoci“, ve spánku. Tedy teprve příchodem ženy, která je tělo z těla muže a kost z jeho kostí,¹⁰ muž objevuje ženu jako druhé „já“ téhož lidství, a tak může vzniknout interpersonální vztah, který léčí samotu a je tudíž pro život člověka tak důležitý.¹¹

Žena není k člověku – muži přivedena jako všichni ostatní tvorové, aby jí vládl, ale aby mu byla pomocí, je „nejlepší majetek, pomoc pro sebe a sloup na oporu“ (Sir 36, 24). Nevěsta v Písni písní radostně volá: „Můj miláček patří mně a já jsem jeho Já patřím svému miláčkově a on je můj“ (2,16; 6,3). Znamená to, že muž a žena jsou si rovni, ale nejsou stejní. Jsou zároveň rozlišeni tak, že toto rozlišení není možné

⁷ Srov. JAN PAVEL II. *Teologie těla*. Praha: Paulínky, 2006.

⁸ Srov. KKC 369; 371

⁹ Srov. AL 12

¹⁰ Srov. Gn 2,23.

¹¹ Srov. KKC 371

překonat. V manželství je Bůh spojuje tak, že vytvářejí „jedno tělo“ (Gn 2,24) a mohou předávat lidský život: „Plod'te a množte se a naplňte zemi.“ (Gn 1,28)¹²

1.1.3. Antropologická polarita muž – žena

Základní trojí antropologické polarity v člověku jsou duch – tělo, muž – žena a jedinec – společenství. Polarities vnášejí do subjektu dramatický rys, napětí mezi identitou a odlišností, aniž by se tím rušila vnitřní jednota. Každý člověk existuje buď jako muž, nebo jako žena, ale současně je schopen sám dávat druhému prostor k jeho naplnění. K tomu člověk potřebuje vnitřní podvojnou strukturu: on je sám a jako takový je relativně samostatný, ale tuto samotu nemůže zcela samostatně naplnit, protože tak by své samostatnosti dal charakter osamělosti. Svou samostatnost musí naplnit ve vztahu k druhému jako jinému, tj. v našem případě pohlavně odlišnému. V této podvojnosti jsou lidé též nositeli nového života, mají schopnost plodit nový život. Svou vzájemností, ve které se doplňují, jsou obrazem trojiční lásky.

Muž a žena jsou stvořeni „jeden pro druhého“, ale ne tak, že by je Bůh stvořil neúplné, jen „napůl“. Odlišnost muže a ženy tedy nepředstavuje dvě poloviny kdysi ztracené jednoty, kde nyní jedna polovina hledá druhou, aby vytvořily znovunalezenou jednotu. Bůh nás stvořil odlišné a tak, abychom se doplňovali.

Bůh stvořil muže a ženu pro společenství rovnocenných osob, ve kterém může být jeden druhému pomocí. Již na úrovni základních vztahů je jasné, že vzájemnost má plurální podobu, takže nejen bezprostřední vztah mezi mužem a ženou, ale i mnohé další podoby meziosobních vztahů jako například mateřství, otcovství, dětství, bratrství, sesterství a podobně, vytváří ucelenou podobu této vzájemnosti. Reciprocita může znamenat i vztah doplňování, například vztah mezi manželky, ve kterém se doplňují jako muž a žena, představuje také doplnění toho, co by každý zvlášť nebyl schopný vytvořit. Také role otce a matky představují vzhledem k dítěti skutečný doplněk, což platí stejně i obráceně.

1.1.4. Společenství muže a ženy

Člověk tedy není samotářskou bytostí, „je totiž v jádru své přirozenosti bytost společenská a bez vztahu k ostatním nemůže žít ani rozvíjet své vlohy“.¹³ Společenství mezi mužem a ženou je pravzorem jakéhokoliv jiného lidského společenství.

Z identity, která je sdílena v rámci odlišnosti, vychází jejich reciprocita. Ale tato vzájemnost sama nemůže dostatečně vyjádřit vztah mezi mužem a ženou v jejich sexuálním určení. Protože pokud by stačila pouhá čistá reciprocita, mohla by si kterákoliv žena najít jakéhokoliv muže. Jenže pohlavnost v člověku není pouze část jeho osobnosti, která žádá doplnění a odehrává se jen v tomto rámci. Sexualita je již v identitě jedince a týká se také jeho schopnosti navazovat druhé vztahy. Jen čistá reciprocita tedy ještě neznamená komplementárnost, tedy vzájemnost ještě neznamená, že se lidé mohou doplňovat či nahrazovat jakkoliv.

Podobnost je mezi společenstvím Nejsvětější Trojice a manželským společenstvím, i když nepodobnost je ještě větší. V Trojici je jinakost v dokonalé totožnosti, ale v manželském společenství se projevuje jako existence jinakosti v podvojně odlišnosti. Nejsvětější Trojici a její jinakosti v totožnosti odpovídá taková jednota manželů, která je otevřená, tedy není uzavřena do sebe.

¹² Srov. KKC 372

¹³ GS 12

Vzájemnost manželů není symetrická, ale asymetrická, tedy nenachází vyváženost jen v čistě manželském vztahu, ale nachází svůj přirozený výraz v třetím jiném, avšak ne v partnersky jiném, nýbrž v dítěti. „Boží slovo nám říká, že rodina je svěřena do rukou muže, ženy a dětí, aby utvářeli společenství mezi osobami k obrazu jednoty Otce, Syna a Ducha svatého.“¹⁴ Tak rodina uskutečňuje *imago Trinitatis*.

1.1.5. Rovnocenný vztah muže a ženy ve stvoření

Bible nedává žádnou příčinu k domněnce, že by existovala nějaká přirozená nadřazenost mužského pohlaví vzhledem k ženskému. Obě pohlaví mají přes vzájemné odlišnosti implicitní rovnost, u ženy je však třeba zdůraznit, že má stejnou důstojnost i odpovědnost jako muž.¹⁵ Jak napsal Jan Pavel II: „Když Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, daroval stejným způsobem muži i ženě osobní důstojnost a dal jim nezcizitelná práva a odpovědnosti, jaké přísluší lidské osobě.“¹⁶

Muž a žena tedy mají stejnou důstojnost a rovnocennou hodnotu,¹⁷ jsou rovnoprávní, protože jsou oba ve své vzájemné odlišnosti Božím obrazem. Tato odlišnost v rovnosti je obohacující a je nezbytná pro jejich harmonické soužití. Muž a žena se vzájemně doplňují, ve vztahu vzájemného společenství uskutečňují sami sebe skrze upřímné sebeodevzdání, potřebují jeden druhého k tomu, aby dosáhli plnosti života. Každý z nich to činí svým vlastním způsobem, který vyplývá z jeho pohlavní totožnosti.¹⁸ Tak může mít lidský pár podíl na Boží kreativitě: „Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se, naplňte zemi“ (Gn 1,28). Rovnocennost se jedinečně vyjadřuje i při jejich společném odevzdávání se dětem, jak je to v manželství a v rodině přirozené.

1.2. Manželství z pohledu křesťanství

Manželské spojení muže a ženy, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi, je tedy svou přirozeností zaměřeno na společenství a dobro manželů a plození a výchovu dětí. I ve své všeobecné lidské podobě je manželství vždy orientováno k této interpretaci a tomuto poslání.

Pokud bychom chtěli najít nějaký model, jak má soužití v křesťanské rodině vypadat, jistě nás jako první napadne hledat vzor ve Svaté rodině. V Písmu svatém však o Svaté rodině mnoho údajů není, a tedy přesně nevíme, jak Ježíš, Panna Maria a svatý Josef společně žili.

Sám Ježíš se, jak známo, narodil do prosté rodiny a je jisté, že Svatý Josef byl Ježíšovým pozemským ochráncem, protože Ježíš se přece již jako novorozené dítě ocitl v situaci, kdy musel být zachraňován, když Nazaretská rodina musela prchat ze své vlasti do ciziny před hrozícím smrtelným Herodovým násilím.

Evangelium nám rovněž připomíná, že děti nejsou majetkem rodičů, ale že mají svou osobní životní cestu. Ježíš byl vzorem poslušnosti svým pozemským rodičům, když se jim podřizoval (srov. Lk 2,51), ale také ukazuje, že životní volby dítěte a jeho křesťanské povolání mohou vyžadovat, aby se od nich oddělilo s tím, že se má věnovat Božímu království (srov. Mt 10,34 – 37; Lk 9,59 – 62). Vždyť sám dvanáctiletý Ježíš

¹⁴ AL 29

¹⁵ Srov. FC 22

¹⁶ FC 22

¹⁷ Srov. KKC 2334

¹⁸ Srov. FC

sdělil Marii a Josefovi, že jeho poslání je něco, co přesahuje jeho dějinnou rodinu (srov. Lk 2,48 – 50).¹⁹

On sám se nám „stal ve všem podobným“ a většinu svého života na zemi věnoval práci v Josefově tesařské dílně (srov. Mt 13,55; Mk 6,3). Víme, že plných třicet let si Ježíš prací svých rukou vydělával na chléb a ve svém kázání učil lidi, že je třeba práce si vážit, ale především se musí všichni starat o svou duši. Získat celý svět není účelem života (srov. Mk 8,36). Práce nesmí způsobovat, aby starosti o životní nezbytnosti zvítězily nad důležitějšími duchovními zájmy jako je otevřenost pro Boží království (srov. Mt 6,33). Všechno ostatní nachází své místo, svůj smysl a svou hodnotu jediné tehdy, když je zaměřeno k této jediné potřebné věci (srov. Lk 10,40-42).

Každá rodina se ocitá před ikonou Nazaretské rodiny a její každodenností tvořenou námahami a soužením. Stejně jako mudrci jsou rodiny zvány rozjímat o Dítěti a Matce, klanět se (srov. Mt 2,11). Rodiny jsou stejně jako Maria vybízeny žít odvážně a klidně svoje rodinné problémy, smutky a nadšení a uchovávat a rozjímat v srdci o Božích divech (srov. Lk 2,19.51). V pokladnici Mariina srdce jsou starostlivě opatrovány také všechny události všech našich rodin. Panna Maria nám může pomáhat s jejich interpretací, abychom v nich rozpoznali Boží poselství.²⁰

Takto je nám připomínána důležitost chránit naše rodiny i onu větší rodinu, kterou je církev, rodinu Boží, naši lidskou rodinu. Rodina potřebuje být chráněna před lstivými útoky a programy odporující všemu, co považujeme za pravé a posvátné, všemu, co je v naší kultuře nejvznešenější a nejkrásnější.²¹

V celém vesmíru vládne pevný řád a pevné principy, tak platí Boží řád i v manželství a rodině. Tedy platil i ve Svaté rodině, tak v ní vyrůstal i Ježíš. V tom je vzor Svaté Rodiny aktuální pro všechny časy.

1.2.1. Manželství „nejstarší svátost“

Katolická církev pokládá manželství za svátost, kterou ustanovil Bůh jako projev své lásky k člověku. Bůh, jenž je láska, stvořil člověka z lásky a povolal ho k tomu, aby miloval.

Svátost není nějaká „věc“ nebo „síla“, ale ve skutečnosti sám Kristus „vychází vstříc věřícím manželům svátostí manželství. Zůstává s nimi, dává jim sílu následovat ho a brát na sebe svůj kříž, povstávat ze svých pádů, vzájemně si odpouštět, nést břemena jeden druhého.“²² Svátost manželství tedy není nějaká společenská konvence, nějaký prázdný rituál či pouhé vnější znamení závazku. Tato svátost je darem k posvěcování a spáse manželů, který jim umožňuje přimout dobra manželství jako závazky, kterým je možno lépe dostat s pomocí svátostné milosti.²³

Tato svátost posvěcuje vztah muže a ženy do takové plnosti, že „už tedy nejsou dva, ale jeden“ (Mt 19,6). „Dík svátostnému charakteru svého manželství se muž a žena spojují nejhlubším způsobem a nerozlučně. Svátostné znamení dělá z jejich vzájemné sounáležitosti obraz Kristova vztahu k církvi.“²⁴

„Svátost manželství je znamením jednoty Krista a církve. Dává manželům milost milovat se láskou, jakou Kristus miloval církev; milost svátosti tak zdokonaluje lidskou

¹⁹ Srov. AL 18

²⁰ Srov. AL 30

²¹ Srov. Radio Vaticana. *Homilie papeže Františka 18. 1. 2015*. [2016-10-16].

<<http://radiovaticana.cz/clanek.php?id=21353>>

²² KKC 1642

²³ Srov. AL 72 – 74

²⁴ FC 13

lásku manželů, upevňuje jejich nerozlučitelnou jednotu a posvěcuje je na pouti k věčnému životu.²⁵ Působením svátostné milosti tedy dochází mezi oběma k nerozlučitelnému spojení. To je obrazem neodvolatelné věrnosti a lásky Boha k člověku. Ve svátosti manželství se dostává novomanželům tolik Boží pomoci, kolik jí budou potřebovat, aby spolu zůstali věrně v radosti i bolesti po celý život a aby oba byli schopni společně nést povinnosti v manželství a rodině. Celý společný život manželů bude proniknut a umocněn svátostnou milostí. Nikdy nebudou sami jen se svými silami, když budou stát před jakoukoli výzvou, která je potká. Budou moci vždy vzývat Ducha svatého, který posvětil jejich spojení, aby se přijatá milost v každé nové situaci nově projevila. I když je „analogie manžela – manželky a Krista – církve“ analogií nedokonalou, zve nás k prosbě, aby Pán vléval do každého lidsky omezeného manželství svou božskou lásku.²⁶

Některé současné názory však zpochybňují trvalost svátosti manželství až do smrti jednoho z manželů a argumentují tím, že jestliže základem manželství je osobní vztah lásky, pak když se tento vztah naprosto rozloží, vyhasne a přestane existovat, přestane existovat také svátost manželství.²⁷ Ale nereinterpretuje takový vztahový přístup k manželství smysl nerozlučitelnosti?

Jak smýšlí o manželství sám Ježíš Kristus?

Ježíš potvrzuje, že podle prvotního Božího plánu je manželské spojení nerozlučitelné: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.“ (Mk 10,9) Ježíš nejen obnovuje původní Bohem zamýšlený řád, ale dává milost žít manželství v nové důstojnosti svátosti, která je znamením Kristovy manželské lásky k církvi: „Muži, každý z vás ať miluje svou ženu, jako Kristus miloval církev“ (Ef 5,25).

1.2.2. Manželský slib a jeho význam

V křesťanské tradici jsou odedávna sliby považovány za zvláštní projev úcty k Bohu, je to závazek daný Bohu a kdo složí slib, chce mu být s Boží pomocí věrný.²⁸

Mravní závaznost splnění složeného slibu platí jen v případě platně složených slibů, ke kterým musí být dány určité předpoklady. Předně musí být slibující vyzrálou osobností a o tom, co slibuje, musí mít dostatečné povědomí. Zároveň musí mít pevný úmysl skutečně závazný slib učinit, tento slib musí být složen svobodně, beze strachu a slibující k němu nesmí být nucen. Člověk může slíbit jen to, co je pro něho splnitelné a mravně dobré.²⁹ Tyto mravní normy jsou doplněny a rozvinuty církevně právními předpisy.³⁰

Jedním z nejstarších druhů slibu je vzájemný slib manželů, kterým před svědky uzavírají sňatek. V latinském svatebním obřadu si dva katoličtí věřící před Bohem a v Bohu slibují, že si zachovají lásku, úctu a věrnost, že se nikdy neopustí a že spolu ponесou všechno dobré i zlé až do smrti:

²⁵ KKC 1661.

²⁶ Srov. AL 74

²⁷ Srov. KELLY, Kevin T. *Rozvod a druhý sňatek*. Tváří v tvář výzvě. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 59.

²⁸ Srov. NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Život z víry*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005, s. 142-143.

²⁹ Srov. NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Život z víry*, s. 143.

³⁰ Srov. CIC, kán. 1191-1198.

„Já, ..., odevzdávám se tobě, ..., a přijímám tě za manželku/manžela. Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá Bůh. Amen.“³¹

Složením manželského slibu se sobě partneri navzájem odevzdávají, vyjadřují svůj závazek, který nezná žádné časové omezení. Ochota odevzdat se sobě navzájem s definitivní platností je projevem opravdové a vyzrálé manželské lásky, protože zda se manželství skutečně vydaří, si nelze předem vyzkoušet. Jedním z nejdůležitějších předpokladů zdatu bude právě to, že jsou partneri ochotni podstoupit riziko bezvýhradného rozhodnutí jeden pro druhého.³²

Mohl by snad tento slib být někdy v budoucnu některým z manželů zpochybněn záměry či úvahami o svobodě člověka odejít za někým jiným a žít v jiném svazku?

Manželství ale přece není povinné, žádný člověk do manželství vstupovat nemusí, a tedy se nemusí nikomu odevzdávat ani nikoho přijímat. Pokud se však k tomu svobodně rozhodl, má toto rozhodnutí realizovat navždy a co nejplněji.³³ Vždyť manželský slib obsahuje ochotu přijímat svého partnera v každých eventuálních nepředvídatelných okolnostech, neustále manželům připomíná, co je navzájem spojuje a tím je osvobozuje od svévole, libovůle i proměnlivých postojů. To také znamená, že manželé, aby udrželi a dokonce posilovali svoji nerozlučitelnou jednotu, mají být schopni a ochotni k vzájemné oběti. Zachování lásky, úcty a věrnosti je zárukou, aby manželství bylo skutečně tím, čím být má: úplným, výlučným a definitivním vztahem.

Manželský slib končí větou: „K tomu ať mi pomáhá Bůh. Amen“. Tato prosba o Boží pomoc není jen prostým projevem osobní zbožnosti, je také vyjádřením důležité skutečnosti, totiž že k tomu, aby bylo manželství katolíka platné, musí být realizováno jako svátost. Je to požadavek církve, který vychází právě ze skutečnosti, že Kristus povýšil manželství na svátost. Jestliže člověk činí tak závažný krok jako je vstup do manželství a v něm má rozvinout výlučný, úplný a definitivní vztah, potřebuje k tomu užít všech svých možností a schopností. A tak, u opravdu věřícího člověka, nemohou víra a vztah k Bohu zůstat mimo, to by znamenalo nepochopení a nesoulad mezi vírou a praktickým životem. Ze vztahu k Bohu nemůže být vyloučeno vůbec nic, co k lidskému životu patří, a každá - i ta nejprofánnější - součást života ovlivňuje náš vztah k Bohu. Manželství se tedy může stát konkrétní cestou k Bohu. Proto je pochopitelné, že k manželskému slibu patří i prosba o Boží pomoc.

Člověk přece má vytvořit ve svazku muže a ženy vztahem lásky podobnou jednotu, jaká je v Boží Trojici a jednotu, jakou tvoří Kristus a církev.

1.2.2.1. Manželská láska

Vzájemná láska a pomoc je základní smysl existence člověka jako muže a ženy, smysl existence manželství. Podle výpovědi bible je povolání k manželství vtištěno do samé přirozenosti muže a ženy, jsou jeden pro druhého přímo stvořeni: „Není dobré, aby byl člověk sám“ (Gn 2,18). Ježíš poukazuje na prvotní ideál, vložený Bohem do lidských srdcí při stvoření: rozhodnutí opustit rodiče a připojit se k manželce (či manželovi) a splynout s ní (ním) dokonale v jedno tělo (srov. Mk 10,7-8 a Gn 2,24).

³¹ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Svatební obřady: římský rituál*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

³² Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita a křesťanská morálka*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 47.

³³ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Příprava na manželství*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1994, s. 63.

Bůh je tím, kdo spojuje manžele vzájemnou láskou právě proto, že lidem dává přirozenou touhu, projevující se citovou náklonností a sexuální přitažlivostí odlišných pohlaví.

To se odráží v první větě manželského slibu, která ukazuje právě moment vzájemné lásky, vyjádřené úkonem odevzdání se partnerovi a jeho přijetí. Když člověk říká: „*Já, ..., odevzdávám se tobě, ..., a přijímám tě za manželku/manžela*“, dává svému partnerovi sebe sama. Tímto úkonem se samozřejmě nestává jeho „majetkem“, člověk přece doslova vzato nemůže patřit jinému člověku, v doslovném slova smyslu ani nemůže nikoho vlastnit, ale přesto nemůžeme tato slova chápat jen jako nezávazné vzletné vyjádření. Člověk se skutečně celý svobodně odevzdává a druhého cele přijímá. Láska je vždy odkázána na svobodně zvolenou vstřícnost toho druhého, nedá se vnutit. Proto je užitečné si též povšimnout reciprocity úkonu manželského slibu: nemohu se úplně druhému dát, pokud jím nejsem zároveň také úplně přijat. A aby přijetí ze strany partnera bylo úplné, předpokládá, že se také on úplně odevzdá. Proto manželský slib nelze složit jednostranně, jeho podmínkou je také svobodné přijetí druhou stranou.

V láskyplném vztahu přitom člověk zakouší, že moci někoho milovat a být milován je velkým darem, štěstím a milostí. Člověk, který skutečně miluje, tak zakouší také Boží milost.

Co to ale znamená někoho opravdu milovat?

Křesťanskou (a nejen manželskou) lásku k druhému zdůvodňuje přání a touha zdokonalit v něm Boží obraz. Láska dává vytušit, čím vším se milovaný člověk může ještě stát. Když se dva lidé milují, žijí láskou, působí vzájemně na své bytí a na svůj růst, ale tím vztahem jsou právě zároveň velice zranitelní. Znají se navzájem tak, jak je nikdy nikdo jiný neznal a nezná. Láska není slepá, naopak otevírá oči. Vrcholná láska dokonce miluje druhého, i když sám od sebe lásku nevzbuzuje nebo se jí ukázal nehodným. Milujme tedy druhého ne proto, že je dobrý, příjemný nebo ochotný pomáhat, nýbrž proto, aby se tak dobrým stal.

Co z toho všeho vyvozovat pro konkrétní životní situace?

Znamená to žít všechno ve dvou. Někdy to může znamenat stát se sám sebou právě díky druhému. Ve všem mít na paměti slovo "my", jehož vlivem je právě možno stávat se více sebou samými.

„Manžel a manželka skrze svou vzájemnou lásku a důvěru umožňují jeden druhému stávat se lidmi takovým způsobem, jaký předtím nikdy nečekali. V této lásce se mohou uzdravit i některé osobní handicap, které si možná někdo do manželství přináší z předcházejících negativních životních zkušeností. Oba partneři pěstují lásku v každodenním životě, navzájem se podporují, pomáhají si růst jako jednotlivci a v tomto procesu také rostou jako pár. Nejde pouze o tělesný život, ale o rozvoj celé osobnosti.“³⁴

Láska není jen pocit, ale je třeba ji chápat v tom smyslu, jaký má sloveso „milovat“ v hebrejštině, kde znamená „konat dobro“.³⁵ Chtít dobro pro druhého v první řadě znamená přijmout a uznávat jeho přirozené i získané duševní a tělesné dary a schopnosti. Dále to znamená vnímat a přát druhému to dobré, k čemu má dispozice, které by měl rozvinout, případně znovu získat. Chceme-li a máme-li být schopni druhému v případě potřeby pomoci, je třeba podle svých možností pomáhat ochraňovat

³⁴ KELLY, Kevin T. *Rozvod*, s. 34-35.

³⁵ AL 94

jeho dobré dary a obnovovat či probouzet to, co mu z možných dobrých vlastností ještě chybí a to bez ohledu na zkoušky, odtržení, odloučení a chyby.³⁶

Pravá láska usiluje o to, aby překonala sebelásku a dospívala ke stále větší shodě s partnerem. Člověk vnímá partnerovy pocity a snaží se jim přiměřeně a dostatečně vyhovět, umí pochopit, projevit péči a podpořit slabého. Láska se vyznačuje pokorou, vyžaduje také kultivaci slova a celkového chování.³⁷ Z tohoto vyplývá, že lásku k druhému i ke všem bližním nepodmiňují pouze dobré vlastnosti a skutky milovaného člověka, ačkoliv jistě podstatně přispívají k tomu, že je milován.

Neméně důležité k tomu, abychom mohli milovat druhého ovšem také je, aby člověk poznal, našel, a neztrácel sebe sama, aby nezanedbal oprávněnou a správně chápanou lásku a úctu k sobě, to jest přijetí vlastní osoby a podporu jejího růstu. „Je-li někdo zlý sám k sobě, ke komu pak bude dobrý?“ (Sir 14,5) To znamená, že pokud někdo nebude umět správně milovat sám sebe, nebude schopen skutečně milovat ani druhé. O tomto se podobně vyslovil i sv. Augustin: „Nejprve se nauč milovat sám sebe.“

Zároveň ovšem nesmíme lásku k sobě upřednostňovat a je třeba ostražitě dbát na to, aby se člověk postupně neocítl zase na opačném pólu egoismu. Stále platí, že je třeba milovat bližní, zejména manželského partnera, stejně jako sebe. Tím ovšem není požadována rovnost sebelásky a lásky k bližním pokud jde o pocitovou intenzitu. Taková rovnost v citech zřejmě není pro člověka ani možná.³⁸ O mravnosti nerozhodují velké city, ale zejména vědomé rozhodnutí pro dobro, dobrá vůle a dobré činy.

Kde si partneři rozumějí v pravé křesťanské lásce, setkávají se ve svém vztahu nejen s lidským, nýbrž i s Božím Ty. V tomto vztahu se má věrohodně ukázat, že člověk hledá nejenom uspokojení vlastních přání, nýbrž i skutečné štěstí partnera. Má se osvědčit, že člověk nechce žít jen sám pro sebe, nýbrž i pro druhého a že v této lásce také nalézá lásku Boží, která je pro nás ochotna udělat cokoli, i zemřít.

Nejde přitom o nějakou "konkurenční" lásku vůči lásce manžela nebo manželky, nýbrž o její nejvlastnější zdroj. Když nasloucháme Ježíšovým slovům: „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život...“ (srov. Jan 15,13), začínáme chápat, že Boží láska se za nás takto skutečně vydává a že je trvalá.

V křesťanském pojetí se musí láska nakonec definovat příkladem Ježíše Krista: „Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás!“ (J 15,12)

Je vůbec ve skutečnosti možná taková velkodušnost, která nás vede dávat obětavě, včetně vlastního života? Určitě ano, vždyť Pán ji v evangeliu žádá. „Láska může převyšovat požadavky spravedlnosti a nezištně se rozdávat „a nic nečekat nazpět“ (Lk 6,35), a tak může dosáhnout až nejvyššího stupně, kterým je „dát život“ za druhé (Jan 15,13).“³⁹ Pro tuto lásku platí princip: „Kdo by usiloval svůj život zachovat, ztratí jej, a kdo ho ztratí, zachová jej.“ (L 17,33)

A jak napsal svatý Pavel v listě do Efezu v 5. kapitole: při pohledu na plně žitý intenzivní vztah mezi mužem a ženou, tedy při pohledu na vztah mezi manželem a manželkou, má církev ve vrcholné formě kontemplovat tajemství vztahu mezi Kristem a církví.

Bůh může v člověku probudit nadpřirozenou lásku k němu samému. To je dar, po kterém bychom měli toužit ze všech darů nejvíce. Skutečné jádro veškerého lidského života nespočívá v našich přirozených láskách, nýbrž tady.

³⁶ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 187-189.

³⁷ Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita*, s. 30-38.

³⁸ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 193.

³⁹ Srov. AL 102

1.2.2.2. Úcta v manželství

Úcta znamená trvalý vztah ocenění druhého, který se projevuje dobrovolným sebeomezením v jednání vůči němu, zejména ohleduplností, zdvořilostí a podporou. Vztah úcty vyzvedá kvality druhého, jehož si váží. I když se dnes o úctě příliš nemluví, zůstává podstatnou složkou lidských vztahů třeba pod užívanějšími pojmy jako respekt, ohled, osobní ocenění. Je totiž přímo opakem soupeřivého sebeprosazování, z něhož kromě jiného často vznikají konflikty. Úctu jsou schopni prokazovat jen takoví lidé, kteří sami něco znamenají a dovedou si vážit druhých, proto se schopnost prokazovat úctu pokládá za ctnost.

Aby se manželství vydařilo a nejen udrželo, je vzájemná úcta velmi důležitá. Lze ji ale velice snadno ztratit. Před partnerem se lze shodit nejrůznějším způsobem, například nevhodným chováním, neupraveností, lhaním, nějakým nepřiměřeným rozzlobením se a podobně.

Někdy se také může zdát, že u blízkých lidí by se mohla úcta pociťovat jako cosi škrobeného, odcizujícího, nepatřičného, ale opak je pravdou. Úctu k partnerovi je zapotřebí neustále udržovat a je nutné se chovat tak, aby se navzájem neztrácela.⁴⁰

Někdy se manželé přestanou milovat, protože ztratili úctu k tělu i k duši toho druhého. O úctě vůči všemu, co je tělesné nás učí svatý Pavel. Důležitá, snad základní, myšlenka jeho učení o čistotě zní: „a každý z vás, aby uměl žít se svou vlastní ženou svatě a s úctou“ (1Te 4,4).

Úcta, která vzniká v člověku vůči všemu, co je tělesné jak v něm, tak v druhém, se ukazuje jako nejdůležitější síla k tomu, aby uchovávala tělo „ve svatosti“. Abychom pochopili Pavlovo učení o čistotě, je třeba jít až ke kořeni významu termínu „úcta“, zde ovšem chápáné jako síla duchovního řádu. Je to právě tato vnitřní síla, která dává čistotě plnou hodnotu jako ctnosti, tedy jako schopnosti jednat v oblasti, ve které člověk ve svém nitru objevuje rozmanité impulzy „chtivých žádostí“ a někdy jim z různých důvodů propadá.⁴¹ „Manželství ať mají všichni v úctě a manželé ať jsou si věrni, neboť neřestné a nevěrné bude soudit Bůh.“ (Žd 13,4).

1.2.2.3. Smysl manželské věrnosti

Pojem věrnosti se užívá se hlavně o vztahu mezi manželi a přáteli, též vůči nějaké myšlence, skupině nebo programu a věrnost je také pokládána za ctnost. Není to však strnulé lpění na někom nebo na něčem, nýbrž pevná vůle rozhodnout se nastálo pro nějakou osobu nebo vysokou hodnotu.

A právě věrnost manželské lásky je pro manželství klíčovou věcí.⁴² Je ctností, jejímž prostřednictvím člověk stojí za svým přesvědčením, slovy a sliby a nezklamává oprávněné naděje druhých. Věrnost zavazuje zvláštním způsobem k plnění slibů, aby člověk zachovával shodu mezi svými činy a slovy. Nejdůležitějším znakem věrnosti je prvek stálosti a spolehlivosti v jednání. Ve vztazích k druhým je základem vzájemné důvěry a osobní i společenské bezpečnosti, jež znamená pevné zachovávání slibů a dlouhodobou spolehlivost. Nevěrnost naopak důvěru podryvá a rozkládá.⁴³

⁴⁰ Srov. OPATRNÝ, Aleš. *Příprava na manželství*, s. 64.

⁴¹ Srov. JAN PAVEL II. *Teologie těla*, s. 251nn.

⁴² Srvov. KELLY, Kevin. T. *Rozvod*, s. 38-39.

⁴³ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 336.

Věrnost je tedy aspektem, který má pro dobrý partnerský vztah základní důležitost. Když chce například muž dokázat ženě, že ji miluje, musí jeho slib platit i pro budoucnost. Nelze přece někomu vyznávat, že ho milujeme, a současně mu dávat najevo, že je nám lhostejné, co se s ním stane zítra či pozítří. Jestliže člověk druhého miluje, musí toto jeho přijetí zahrnovat i partnerovu budoucnost.⁴⁴

Avšak svazek věrnosti není v manželství poutem, které by partnery zbavovalo svobody. Naopak, skrze věrnost se opravdová svoboda realizuje. Lze dokonce říci, že je nejvyšším způsobem realizace svobody manželů, existenciálním vyjádření toho, že už nikdy nebudou moci jednat jinak. Manželský svazek uzavřený ve svobodě oba partnery nově osvobozuje, především od náládovosti a nestálosti. Muž a žena mohou najít ve věrnosti svůj konečný stav. Stává se z nich „jedno tělo“ (Gn 2,24; Mk 10,8; Ef 5,31); jinými slovy, stávají se bytostí s názvem „my“.⁴⁵

Slib věrnosti, daný svobodně, je navždy zapsán v životě obou lidí. Je to rozhodnutí učiněné ze svobodné vůle, skrze něž muž a žena dosahují svého konečného stavu ve svazku jednoty. Definitivní pouto věrnosti v manželství má základní náboženský rozměr, neboť se člověk zaslíbujícím něčemu, co nemá konce a co je bezpodmínečné. Manželé se zaslíbují něčemu, co neovládají a nikdy plně ovládat nebudou. Žijí z naděje a důvěry a ani jeden z partnerů na to nemůže nikdy úplně spoléhat.

Věrnost je vytrvalá láska, která se upevňuje a utváří v průběhu času. Má odvahu důvěřovat a vytrvá ve svých slibech, i když zakouší zklamání. Manželská věrnost je tedy jak symbolem, který odkazuje na realitu přesahující sebe samu, tak podílem na věrnosti Boží. Takto mohou dva lidé definitivně a bezpodmínečně přijímat jeden druhého, protože sami byli také definitivně a bezpodmínečně přijati. Věrnost v manželství je proto oblastí, v níž lze prožívat transcendentno.

Na věrnosti je postaven i vztah k Bohu. Věrnost vůči Bohu nutně zahrnuje věrnost vůči lidem a vyžaduje ji. Tento vztah se osvědčuje v situacích, kdy věrnost k němu vede až k mučednictví. Osvědčuje se ale také ve všem, co víru posiluje a upevňuje: v modlitbě, v rozjímání, obzvláště ale v opravdových vztazích k druhým lidem.⁴⁶

Čím osobnější je nějaký vztah, tím více se musí vyznačovat věrností, jako třeba právě manželská věrnost. Církev si věrnosti slibům manželského svazku zvláště cení. Vzájemná věrnost manželů je účastí na věrnosti Kristově. Církev chce ukázat křesťanským manželům velikost jejich svazku a naznačuje jim, kde najdou sílu k řešení všech obtíží, aby se jejich srdce nezatvrdilo a oni mohli milovat stále víc - až k ochotě pro druhého zemřít.⁴⁷

„Těm, kdo v naší době pokládají za těžké nebo přímo nemožné připoutat se na celý život k jednomu člověku, a těm, kdo se nechávají strhnout světským kulturním proudem, který odmítá nerozlučitelnost manželství a otevřeně se posmívá závazku manželů k věrnosti, musí církev přinášet radostné poselství o definitivnosti manželské lásky, jež má svůj základ a svou sílu v Ježíši Kristu (srov. Ef 5,25).“⁴⁸

Tedy jednou z nejdůležitějších a nejnaléhavějších povinností křesťanských manželských dvojic v naší době je svědčit o neocenitelné hodnotě nerozlučitelnosti

⁴⁴ Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita*, s. 33.

⁴⁵ Srov. KASPER, Walter. *Teologie*, 1997, s. 22.

⁴⁶ Srov. NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Život*, s. 49-50.

⁴⁷ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 336.

⁴⁸ FC 20

a manželské věrnosti. Proto je nesmírně chvályhodné, když některé manželské dvojice i za značných obtíží a velikých osobních obětí tuto hodnotu zachovávají a rozvíjejí. Takto statečně plní jim svěřený úkol, totiž být v sekulárním světě znamením neochvějně věrnosti, i když jejich věrný postoj je patrně často vystaven náročným zkouškám.

Velmi cenné je však také svědectví takových manželů, které jejich partner opustil, a oni nenavázali žádný jiný vztah. Tito manželé vydávají opravdové svědectví věrnosti, jaké dnešní svět velice potřebuje, a je třeba je povzbuzovat a pomáhat jim.⁴⁹

1.2.3. Jednota a nerozlučitelnost manželství

V průběhu lidských dějin se postupně prosadil mravní nárok na jednotu a nerozlučitelnost manželství. Silný výchovný vliv zde měly zejména starozákonní biblické knihy, z nichž vysoce vyvinutý smysl pro manželství ukazují především knihy Rút a Tobiáš.

Druhý vatikánský koncil prohlašuje: „A tak muž a žena, kteří manželským svazkem nejsou už dva, ale jedno tělo (Mt 19, 6), prokazují si hlubokou jednotou svých osobností a činů vzájemnou pomoc a službu, zakoušejí smysl své jednoty a stále plněji ji dosahují. Tato důvěrná jednota dvou osob, které se sobě vzájemně odevzdávají, jakož i dobro dětí, vyžadují úplnou manželskou věrnost a požadují jejich nerozlučnou jednotu.“⁵⁰

Jednotu musíme chápat jako jednopárovost, to jest manželství vždy pouze mezi jedním mužem a jednou ženou, takže vztah stejného druhu k jiné osobě je vyloučen.⁵¹

Dnes se čím dál více šíří falešné názory, pro které nelze nalézt žádný základ, že věrností se rozumí pouze věrnost osobě, která nemusí nutně zahrnovat sexuální stránku nebo věrnost rodině jako určité sociologické jednotce. Nejvnitřnější společenství celého života však vylučuje jakékoliv dělení, členění či licitaci. Jednotou a věrností jsou muž a žena postaveni do zcela rovnoprávného postavení, které zaručuje důstojnost obou.⁵² Zdokonalování manželské lásky a posilování její nerozlučitelné jednoty odpovídá stavu křesťanských manželů a způsobu jejich života.

Jak má ale církev reagovat na současný celospolečenský jev, kdy se v hluboké krizi občas ocitají i církevně platná manželství? Má se tomu přizpůsobit a změnit své chápání manželství, které je dnes něčím jiným než dřív?

Personalistický přístup k manželství, který zastává anglický teolog Kevin T. Kelly, nabízí jiné chápání nerozlučitelnosti. Nerozlučitelnost je podle něj něco, co je třeba vypěstovat v rámci samotného manželství. Když se lidé vezmou, neznamená to, že by se tento pár najednou ocitl svázán nerozlučitelnými vazbami, jejichž existence by na něm byla nezávislá. Kdo se ožení nebo vdá, slibuje, že se bude snažit utvářet nerozlučitelnou jednotu lidí skrze vzájemnou lásku. Nerozlučitelnost jejich manželství je tedy úkolem, na němž je třeba pracovat, aby se manželství stala skutečně nerozlučným. Pokud láska v manželství naprosto zahynula, nerozlučitelnost ztratila své kořeny.⁵³

Tedy nerozlučitelnost se v průběhu manželství vytváří nebo, v případě neúspěchu, nevytváří, ale není tu v plném smyslu od svého samotného počátku. Důsledně

⁴⁹ Srov. FC 20

⁵⁰ Srov. GS 48

⁵¹ Srov. SLAVÍK, Michael. *Manželství – od snů k realitě*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998, s. 35.

⁵² Srov. SLAVÍK, Michael. *Manželství*, s. 35.

⁵³ KELLY, Kevin T. *Rozvod*, s. 37-38.

domyšleno, teprve ex post tedy můžeme říci, jestli manželství bylo nerozlučitelné. Takové vztahové pojetí manželství tu ale pomíjí svou smluvní povahu, neboť vlastně připouští „nezávaznost závazku“: „Budu s ní (s ním), dokud to půjde ...“

Na otázku nerozlučitelnosti však odpověděl s konečnou platností Ježíš, když říká, že manželé mají vytvořit nepomíjivou jednotu dvou existencí a vylučuje polygamií i rozvod: „Takže již nejsou dva, ale jeden. A proto co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ (Mt 19,6)

Není tedy pozice, kterou zastává Kevin T. Kelly, zpochybněním Ježíšových slov? Není v tomto přístupu obsažena dvojí morálka, která by mohla zpochybnit věrohodnost církevního morálního učení?

1.2.3.1. Různé interpretace nerozlučitelnosti manželství

Nerozlučitelnost manželství se tedy v Novém zákoně požaduje velmi důrazně (Mk 10,6-9; Mt 19,4-9; Ř 7,2). Vyplývá to nejen z jednotlivých míst Písma, jež by se eventuálně mohla vykládat různě, nýbrž také z ideálu lásky, který Ježíš hlásá a dosvědčuje svým vlastním životem. Manželství však může ztroskotat, i když se proti Ježíšovu příkazu prohřeší zprvu pouze jeden z manželů.

Téma nerozlučitelnosti manželství není ale Biblií natolik jednoznačně upraveno, aby byly opravdu jasné všechny otázky, které přináší konkrétní život. V tradici se uznávají výjimky, jež se nalézají u sv. Pavla, to jest možnost principiální rozluky manželství, pokud už soužití nefunguje, a také možnost zvaná privilegium paulinum, je-li rozbito manželství křesťana a nekřesťana. Toto pavlovské privilegium se v určitých extrémních případech později ještě o něco rozšířilo, jde o takzvané "privilegium petrinum".

Různé křesťanské církve však vyvíjely ve svých interpretacích příkaz nerozlučitelnosti různě. Ortodoxní církev, která však není ve svém stanovisku zcela jednotná, má tendenci vycházet z Pavlových slov, že se žena smí vdát, jakmile muž zemřel. Smrt se však v ortodoxní církvi často chápe nejen jako fyzické zesnutí, ale i v přeneseném slova smyslu. Jestliže například jeden partner duševně onemocní a je již neschopen skutečně žít v manželském stavu, může být pro druhého jakoby mrtvý. Nebo pokud je například někdo doživotně zavřený ve vězení či nepřístupný v dalekém světě, je také pro druhého jakoby mrtvý. Na základě této myšlenky vidí ortodoxní církev možnost znovu s požehnáním církve sezdat i rozvedené, druhé manželství však již není chápáno jako autentická svátost.

Ještě jinak odlišná je praxe protestantů. Ježíšův příkaz nerozlučitelnosti je chápán v osobním, ale ne v právním slova smyslu. To u nich znamená, že pokud někdo manželství rozloučí, hřeší tím proti Boží vůli. Každý hřích však může být odpuštěn, a proto i rozvedení se nakonec s Božím odpuštěním mohou znovu vdávat či ženit.

1.2.3.2. Interpretace katolické církve

„Katolická církev interpretuje příkaz nerozlučitelnosti přísněji než církve ortodoxní i protestantská a trvá na nerozlučitelnosti manželského svazku.

Kodex církevního práva k tomu říká: „Manželství uznané a dokonané (ratum et consumatum) nemůže rozloučit žádná lidská moc a z žádného důvodu kromě smrti.“⁵⁴

Pravý a skutečný důvod této naprosté nerozlučitelnosti tkví v posvátnosti a dokonání manželství. Svátostnost a dokonání vyjadřují nerozlučitelné spojení Krista se svou

⁵⁴ CIC, kán. 1141

církvi. Nerozlučitelnost nevytváří pouhé uzavření ani pouhé dokonání, nýbrž sloučení obou prvků, to jest uzavření a dokonání.⁵⁵ Uzavřené a dokonané manželství rozlučuje pouze smrt. To znamená, že se vylučuje jakékoliv jiné rozloučení, které dovolují občanské zákoníky nebo které dovolují rozloučit křesťané jiných společenství kvůli cizoložství.

Církev ale uznává i civilní sňatek jako právní akt, kterým manželství dostává státní ochranu a kterým jsou upravovány různé náležitosti ohledně jména, majetku a dědického práva a nedívá se zjednodušeně na civilně uzavřené manželství jako na neplatné.⁵⁶

1.2.3.3. Neplatnost manželství

Katolická církev tedy nezná možnost rozvodu, ale rozvinula v teorii i v praxi zkoumání platnosti manželského souhlasu. To proto, aby se manželská nerozlučitelnost nestala nespravedlností vůči nevinným, kteří by se jinak mohli stát obětí neznalosti, omylu, špatného úmyslu druhých, nebo i sebe samých.⁵⁷

„Manželský souhlas je úkon vůle, vyjádřený mužem a ženou, kterým se sobě navzájem neodvolatelně odevzdávají s cílem žít společenství věrné a plodné lásky. Protože souhlas vytváří manželství, je nezbytný a nenahraditelný. Aby bylo manželství platné, musí být předmětem souhlasu právě manželství a souhlas musí být lidským úkonem, vědomým a svobodným, který není vynucen násilím nebo pod nátlakem.“⁵⁸

Církevní právo tedy požaduje k platnosti manželství platný manželský souhlas (consensus). K manželskému souhlasu náleží úmysl zůstat s partnerem v trvalém svazku po celý život. K tomuto souhlasu existuje řada dalších podmínek a dodatečných předpokladů, proto není vyloučeno, že i přes platný souhlas, může vzniknout manželství neplatné. Neplatnost manželství může způsobit například vyloučení manželské jednoty, vyloučení nerozlučitelnosti, vyloučení potomstva, omyl v osobě či vlastnostech osoby, podvod či manželství pod podmínkou a další.⁵⁹

Vůle k manželství by tedy nebyla dána, kdyby si člověk vzal partnera pouze z politických či ekonomických zájmů, ale také ani tehdy, jestliže by sledoval pouze erotickou přitažlivost. Kdyby měl někdo při uzavírání manželství úmysl, že partnera za určitých okolností opět opustí, pak by takové manželství bylo vlastně neplatné. K platnému sňatku náleží skutečně to, že chce člověk celý život stát při druhém ze svobodného rozhodnutí, i když zamilovanost případně ustane, partner zestárne, finanční situace se zhorší nebo zdraví toho druhého utrpí.

Církev tedy může po prověření situace příslušným církevním soudem prohlásit z odpovídajících důvodů manželství za neplatné. To znamená, že manželství nikdy neexistovalo na základě příčin, které manželství činí neplatným nebo působí, že vůbec nenastalo.

Jak v této oblasti předcházet problémům v manželství a minimalizovat těžkosti?

Je to dost nesnadné. Život před člověka staví řadu úloh a proces hledání partnera a vytvoření páru je jeden z nejtěžších vývojových úkolů. Zde může být problémem rozpor mezi fyzickou a sociální zralostí. Na něm mohou ztroskotat manželství uzavřená

⁵⁵ Srov. CIC, kán. 1061 §1

⁵⁶ Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita*, s. 79.

⁵⁷ Srov. SLAVÍK, Michael. *Manželství*, s. 77.

⁵⁸ Srov. KKC 1625-1632; 1662-1663

⁵⁹ Srov. CIC Hlava IV

ještě před tím, než člověk sám v sobě dokáže zpracovat různé nezralosti, jež pak zvláště v krizových situacích, které může manželství přinést, vystupují na scénu a komplikují další vzájemné soužití tak, že náprava je velice těžká.

Především by se mělo usilovat o to, aby rozhodnutí partnerů pro sebe navzájem a pro nerozlučitelné manželství bylo při uzavírání manželství maximálně ujasněno. Pokud nejsou zjevně partneři ještě zralí, aby se ve smyslu křesťanského manželství pro sebe rozhodli nebo jestliže se nacházejí v situaci, v níž je jejich svoboda omezena, je to evidentně pro takové manželství právně i eticky špatná výchozí pozice. V reálném životě je ale pro ostatní zainteresované a blízké osoby velmi těžké až nemožné zadržet či odložit uzavření takového nepromyšleného a nezralého manželství.⁶⁰

„Odtud plyne potřeba většího důrazu na dobrou přípravu před manželstvím a také na adekvátní podporu manželských párů zejména během kritických období jejich manželství.“ A také „výzva všem párům, aby se odpovídajícím způsobem připravovali na své manželství a aby s touto prací nepřestávali ani po sňatku, aby použili všechny dostupné zdroje vnitřní i vnější.“⁶¹

1.2.4. Manželská poslušnost

Celé Písmo svaté prostupuje hořká realita přítomnosti bolesti, zla a násilí, které ničí manželský život a jeho společenství. Není bezdůvodné, že Kristova řeč o manželství (srov. Mt 19,3 – 9) je začleněna do diskuze o manželské rozluce. Kvůli hříchu se vztah lásky a čistoty mezi mužem a ženou přemění v nadvládu: „budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout“ (Gn 3,16).⁶²

Sousloví „manželská poslušnost“ zřejmě většinu dnešních lidí dost pobouří, spojení slova poslušnost s manželstvím jistě bude provokovat jako něco nehorázného, dávno překonaného a drzého. Přece jsou už dávno pryč doby, kdy byl muž samozřejmě rozhodující hlavou rodiny a žena byla ve všem podajnou a poslušnou manželkou, nebo vlastně spíše podřízenou a ovládanou služkou. Tyto poměry přece nelze vrátet zpět, přestože pravděpodobně většina běžných manželství ještě nedávno vypadala právě takto. Protože se však v současnosti instituce manželství ocitla v krizi, je dobré a potřebné znovu uvažovat o významu poslušnosti a v této souvislosti i znovu promýšlet pojem rovnoprávnosti.

Rozčilení, které vyvolává spojení pojmů manželství a poslušnost, může vyplývat i z nerozlišování poslušnosti jako ctnosti a poslušnosti jako postoje nesvéprávného člověka. Takový typ poslušnosti, kde by jeden jen přísně nařizoval a druhý bez vlastní vůle či dokonce jen ze strachu vykonával příkazy, do manželství určitě nepatří. Nebylo by ale dobré, kdyby se kvůli deformovanému chápání poslušnosti jako bezduchého poslouchání příkazů vytratila z manželství poslušnost chápaná jako ctnost, což je něco zcela jiného než slepé plnění rozkazů.

Nejvyšším vzorem a zároveň nejhlubším zdrojem veškeré lidské poslušnosti je totiž vztah Ježíše Krista k nebeskému Otci. O Pánu Ježíši jistě nemůžeme tvrdit, že by jen slepě plnil Otcovy příkazy, že by sám neuplatňoval svou lidskou vůli nebo že by něco dělal proti své vůli jen z toho důvodu, že mu to Otec nařizuje. Z evangelií vidíme, že vztah mezi vůlí Boží a lidskou vůlí Ježíše Krista přece nebyl nijak násilný ze strany Otce ani otrocký na straně Ježíšově. Ježíš se jako člověk pokorně poddal vůli Otce proto, že jí plně rozuměl, souhlasil a souzněl s ní. Veliký strach, který přirozeně pociťoval před utrpením a smrtí, přemohl láskou: "ne má, ale tvá vůle se staň". Takový

⁶⁰ Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita*, s. 78.

⁶¹ KELLY, Kevin T. *Rozvod*, s. 21, 68.

⁶² Srov. AL 19

vztah dvou vůlí pak může být nazván dokonalou poslušností a tato Kristova poslušnost vůči Otci je pak vzorem veškeré jiné poslušnosti. Poslušnost se tedy vždy vztahuje k Bohu, ať už je to poslušnost manželky vůči manželovi, dětí vůči rodičům a učitelům nebo podřízených k vedoucím.

Apoštol Pavel přirovnává vztah manželů ke vztahu Krista a církve:

„V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako je Kristus hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako je církev podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům. Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval.“ (Ef 5, 21-25)

Je však možné vztah mezi Kristem a církví úplně přesně aplikovat na vztah mezi manželem a manželkou? Zplna jistě ne, vždyť Kristus jako Boží Syn je nanejvyšší svatý, dokonalý a neomylný a to samozřejmě o žádném, byť sebelepším manželovi říci nelze. Když církev poslouchá Krista, je jisté, že následuje nejlepší, nejmoudřejší a nejláskyplnější vůli, která ji vede nejlepší cestou. To se však o manželovi a jeho vůli vždy říci nedá. Žádný manžel přece není neomylný a kdyby nechtěl dovolovat možnost korekce svých názorů a požadavků, jednalo by se právě o uplatňování neoprávněné či despoticke moci nad manželkou.

Jak by tedy ale měla v souladu s Písmem vypadat manželská poslušnost?

Ani ve vztahu Krista a církve nelze poslušnost vnímat jako vztah mezi nadřízeným a podřízeným, kde jeden přikazuje a druhý jen poslouchá a slouží, a tak tomu nemá být ani v manželství. Na Kristově příkladu je jasně vidět, že poslušnost a podřízenost na jedné straně je vykoupěna službou a láskou na straně druhé. Manžel má své manželce sloužit jako své církvi Kristus, jenž „v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži (Flp 2, 7)“. To, že manžel má svou manželku milovat jako Kristus církev znamená, že se má za ni vydat třeba až na smrt. Při této skutečnosti si určitě nelze v dobrém manželství představit manžela "pod pantoflem" či manželku jako nesvéprávnou a zneužívanou služku.

Manžel má následovat a napodobovat Krista ve své nekonečné lásce vůči manželce, ale samozřejmě se nemůže stavět Kristu naroveň. Rovni jsou si manželé podle svého lidství na rozdíl od vztahu Krista a církve, což ale neznamená, že manželé jsou si rovni úplně zcela ve všem. Žádní lidé si nejsou ve všem rovni, tedy ani manželé. V některých věcech vede muž, v jiných žena, proto vztah manželů není symetrický. Tento vztah je třeba rozdělit do mnoha „podvztahů“, které jsou z větší části nerovné, někdy ve prospěch manžela, jindy ve prospěch manželky.

Manželka tedy má manžela milovat jako církev Krista a být mu podřízena. Tento, zejména na pokoru, náročný požadavek ale ženu neponižuje, nýbrž jí dává důstojnost, neboť ji zvláštním způsobem spojuje s Kristem. Aby se ale mohla její zdravá poslušnost projevit ve slovech a skutcích, klade to také na manžela velice vysoký nárok: milovat svou ženu jako Kristus církev. A celý tento osobní vztah manželů má směřovat k Bohu. Vůbec nejde o to, že by jeden rozkazoval a druhý poslouchal, ale jedná se o vzájemný neustálý láskyplný dialog, ve kterém se manželé snaží společně hledat a naplnit Boží vůli.

Podobně jako byla Kristova lidská vůle dokonale sjednocena s vůlí Otce, má se Otcově vůli stále více blížit i vůle každého z nás. Čím budeme blíže Otci, tím blíže budeme i sobě navzájem, což pro manžely platí obzvláštním způsobem. Princip poslušnosti v manželství totiž vedle společné cesty k Bohu spočívá v co největším sjednocení myslí muže a ženy. Vůle manžela, která se snaží o souznění s vůlí Otce, pak pro manželku není pouhým příkazem, ale tím, co sama očekává, co sama chce, s čím je

srozuměna a po čem touží. Toto je ideál, ke kterému se lze v praktickém životě více či méně blížít.

I kdyby však byli manželé dokonale svatí a sjednocení s Otcem i se sebou navzájem, jejich veškeré rozhodování by asi pokaždé nevypadalo jako manželovo rozhodné slovo a manželčin okamžitý nadšený souhlas. Žádoucí a potřebné jsou diskuze a zvažování různých řešení včetně námitek a argumentů. Je však velmi důležité, aby se nejednalo o hádku, ale o společné hledání. I samotný člověk, když se zamýšlí nad nějakým určitým problémem, pokládá sám sobě otázky a hledá nejlepší řešení, aby byl schopen se co nejlépe rozhodnout. Podobně by měl vypadat manželský dialog, tedy ne sobecké sebezpozování, ale společné nalezení nejlepší cesty pro oba.

Je třeba si ale uvědomit, že téma manželské poslušnosti není omezeno na rozhodování nějaké jednotlivé otázky nebo problému, nýbrž jde o celkový životní postoj, který proniká do všech situací manželského života a který souvisí se samotnou podstatou manželského vztahu.⁶³

⁶³ Srov. MACHULA, Tomáš. <<http://krystal.op.cz/amen/2000/Amen5-00.htm>>

2. Manželství v současném světě

V dřívějších dobách v podstatě ve všech kulturách kromě západního novověku volili a leckde také dosud ještě volí partnera pro své děti rodiče a manželství nebylo jen společenstvím soukromým a osobním, nýbrž také ekonomickým, přičemž „hlavní činností ženy v historii a v různých kulturách byla práce v domácnosti, tedy činnost okrajová z hlediska přispění do ekonomického blahobytu společnosti.“⁶⁴

Od nástupu industrializace, kdy byla „práce“ oddělena od „rodiny“, ačkoliv dříve tvořila jednotný celek, se role mužů a žen začaly přísně rozlišovat a došlo k polarizaci jejich zájmů, jejich činnosti i osobností. Postavení ženy v nové komerční společnosti se odlišilo od postavení muže. Žena měla své místo doma, zatímco muž byl vyslán ven do továren či později do úřadů. Doktrína, která určila ženě místo doma, je produktem doby, která muže z domova vyhnala.

Podle Ann Oakleyové je ovšem určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné, tedy se mění podle času či místa. Pozice ženy se utváří rozdílně ve stejném čase, ale v odlišném politickém a ekonomickém prostředí. Prý se ukazuje, že závaznost či determinace rolí tedy není přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami.⁶⁵

V dnešní moderní technické společnosti se ale již objevilo se rozdělení na sféru manželství a rodiny na jedné straně a na straně druhé na pracovní a profesionální. Tento předěl mezi soukromou a veřejnou sférou pak vede - hlavně když žena také pracuje – k tomu, že manželství a rodina přestává plnit funkci vzájemné ekonomické pomoci a solidarity a vztah se zaměřuje spíše na lásku a osobní sympatie.⁶⁶

Žena v západní Evropě tedy již povětšinou nespojuje své „reprodukční schopnosti“ se svým sociálním statutem. Ten opírá o svůj vzdělanostní a pracovní kapitál, nikoliv již o nutnost se provdat. Obdobně péče o malé děti se více rozkládá na oba rodiče, kteří mohou čerpat mateřskou i otcovskou dovolenou, a není tolik jako dříve spojena „s opečováváním“ partnera a údržbou domácnosti, na které se podílejí oba partneři nebo jsou najímány služby.⁶⁷

Společné soužití bez uzavření sňatku v jedné domácnosti bylo v minulosti typické spíše pro partnery, kteří prošli rozvodem. Dnes jsou to zejména mladí lidé, kteří takto žijí ve „faktickém manželství“ a do formálního třeba někdy vstoupí, ale třeba také ne. Navíc je zde celá řada lidí, kteří mají vztahy na dálku, sice nesdílejí s partnerem či partnerkou jednu domácnost, nebydlí společně, ale tráví spolu čas a žijí v partnerském vztahu. Roste také počet lidí, kteří se rozhodli žít sami, tzv. singl, dokonce existují i právní úpravy pro registrované partnerství.

Přestože v naší dnešní pozdně moderní společnosti se na jedné straně projevují tendence velkoryse připouštět promiskuitu, je navzdory mnoha příznakům krize manželství touha po rodině, zvláště mezi mladými, stále živá a podněcuje církev.⁶⁸

⁶⁴ OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví*. s. 107.

⁶⁵ Srov. OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000, s. 6, 12.

⁶⁶ Srov. KASPER, Walter. *Teologie*, s. 9-12.

⁶⁷ Srov. OAKLEYOVÁ Ann. *Pohlaví, gender a společnost*, s. 12.

⁶⁸ Srov. AL 1

Právě v mladé generaci se vyskytuje v souvislosti se sexualitou a láskou stále touha po manželském vztahu založeném na vzájemném citu, jistotě, spolehlivosti a bezpečí nezrušitelné věrnosti.

2.1. Pojetí manželství před II. vatikánským koncilem

Pro pojetí manželství v západním křesťanství byla po dlouhou dobu určující Augustinova koncepce manželských dober, kde první a nejvyšší dobro manželství je zaměřeno na potomstvo. Tomu jsou podřízena ostatní dobra a v nich obsažené cíle - *bonum fidei* (věrnost, nerozlučitelnost) a *bonum sacramenti* (svátost, jednota). Manželství je tak pojímáno jako společenství ustanovené zejména za účelem plození a výchovy potomstva.

Problematické manželství a rodiny věnoval velkou pozornost papež Pius XI. V encyklice *Divini illius Magistri* o výchově křesťanské mládeže z 31. prosince 1929 odsoudil názor, že je nutno zavést do škol tzv. sexuální výchovu. Upozornil, že příčina pochybení mladých lidí spočívá ve vůli, nikoliv v nedostatečném poučení, jak se tehdy hlásalo.

V encyklice *Casti connubii* o křesťanském manželství vyhlášené 31. prosince 1930 připomenul tradiční principy katolické sexuální etiky, tedy zde zdůrazňuje význam svátosti manželství jako zdroje milosti a obhajuje autoritu církve na poli morálky ve vztahu ke státu. Odsuzuje vynucovanou eugeniku i umělou kontrolu porodnosti a stvrzuje absolutní zákaz umělých potratů. Jako zásadní se jeví potvrzení nepřipustnosti užívání antikoncepce. Dodnes se jedná o jednu z nejvýznamnějších encyklik dotýkajících se oblasti manželství, sexuální etiky a otázky ochrany lidského života.

2.2. Nový obraz manželství po II. vatikánském koncilu

II. vatikánský koncil, jehož cílem bylo reagovat na potřeby doby, přispěl i ke změně chápání manželství v katolické církvi. Pokusil se odpoutat od juristického a biologického hlediska na manželství, když je charakterizoval jako úmluvu a účast na Ježíšově lásce k církvi, a vyzdvihl lásku manželů jako manželské dobro vedle plození dětí.

Mnohé otázky projednávané koncilem však nebyly ještě zralé a ujasněné. „Některé otázky, které potřebují další pečlivější prozkoumání, byly z příkazu nejvyššího velekněze předány komisi pro studium populace, rodiny a porodnosti, aby mohl nejvyšší velekněz, až komise splní svůj úkol, pronést úsudek. Za tohoto stavu nauky učitelského úřadu nehodlá posvátný sněm bezprostředně předložit žádná konkrétní řešení.“⁶⁹

Koncil vzbudil naději, že církev, postavená do měnicího se světa, hlouběji pochopí místo, které jí Bůh dal, aby mohla srozumitelně předávat evangelium člověku dnešní doby. Nyní můžeme vnímat, jak se daří tento náročný program plnit. Přitom si ale musíme být vědomi, že žádný z dřívějších koncilů také nemohl přinést plody hned. Tedy zřejmě ani z rozhodnutí II. vatikánského koncilu dosud nebylo úplně všechno adekvátně přeloženo do života církve.

⁶⁹ GS 51

Rozhodující změnu důrazu představuje v katolické tradici pojetí manželství v pastorální konstituci *Gaudium et spes*. V tomto koncilním dokumentu jsou objektivní a institucionální aspekty manželství zjevně nahlíženy nově a jsou podřízeny osobnímu pojetí. Protože „šťastný život člověka i lidské a křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství“⁷⁰ manželství už není pojímáno především jako společenství za účelem plodení a výchovy dětí, nýbrž je definováno jako osobní společenství, v jehož rámci partneři navzájem dávají a přijímají sami sebe⁷¹, společenství života a lásky.

V první řadě jde tedy o manželský svazek dvou navzájem se darujících osob, který vzniká skrze osobní porozumění muže a ženy, jejichž přirozeným plodem a zároveň vrcholem lásky jsou děti. Ve středu tohoto spojení je sjednocování v pravé lásce, oboustranné zdokonalování a láska připravená k službě. Jde o partnerskou lásku mezi mužem a ženou, ve které se navzájem uznávají jako rovnocenní a respektují se ve svém mužství a ženství. Stejně tak věrnost a nerozlučitelnost manželství nejsou zdůvodněny jen kvůli potomstvu, ale také ze samotné podstaty manželství jako společenství lásky. To znamená, že také bezdětná manželství si uchovávají svou vysokou hodnotu.

Tato konstituce o církvi v dnešním světě je nejdelším, nejdéle připravovaným a také posledním schváleným koncilním dokumentem, kterým Církev zahájila dialog. Provází ho jak nadšené přijetí a chvály, tak i velké rozpaky až odmítnutí. Konstituce musí být chápána v souladu s celým učením církve, které není měněno, nýbrž prohlubováno.

Konstituce hovoří o žhavých tématech doby, obsahuje shrnutí katolické sociální nauky, tedy vztah církve ke světu, hluboké sociální změny v přítomnosti, povolání člověka, jeho důstojnost, manželství a rodinu, otázku kultury, hospodářství a míru mezi národy.

Koncilní pokyny obsažené v pastorální konstituci *Gaudium et spes* i v dalších dokumentech, hovořící o otevřeném, vzájemně se respektujícím a srdečném dialogu, který se musí vyznačovat pečlivým rozlišováním a odvážným vydáváním svědectví pravdě, jsou stále v aktuální platnosti a pobízejí nás k další recepci.

Po ukončení II. vatikánského koncilu tedy stála církev před četnými problémy. Již od počátku postihovala některá koncilní vyjádření kritika, někdy i velmi radikální, která ve své nejvyhrocenější podobě koncil úplně odmítá a reformu zpochybňuje v samotných základech.

Někteří teologové zpochybňovali dosavadní věroučné výroky, některé publicisticky vlivné kruhy požadovaly například, aby rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek, byli připuštěni ke svatému přijímání, Mezi mnoha věřícími se tak šířila nejistota.

2.3. Polemika o *Humanae vitae*

25. července 1968 vydal papež Pavel VI. encykliku *Humanae vitae*, ve které shrnul katolickou manželskou morálku. Zabývá se v ní manželskou láskou a odpovědným rodičovstvím. Potvrzuje a dále rozvíjí tradiční postoj k sexualitě a plánovanému rodičovství, vyjádřený předtím v encyklice *Casti connubii* Pia XI. Jednoznačně odmítá antikoncepci i umělý potrat. Vyzývá k odpovědnému plánování rodiny pomocí metod přirozeného plánování rodičovství, tj. využíváním přirozeného rytmu plodnosti. Zdůrazňuje nerozlučitelnost manželské jednoty a plodnosti.

Tento dokument vyvolal velikou polemiku a veřejnost jej podrobila ostré kritice, došlo i k odklonu některých věřících, kteří se s tímto přístupem nedokázali ztotožnit.

⁷⁰ GS 47

⁷¹ Srov. GS 48

Encyklika *Humanae vitae* se tak rázem stala nejkontroverznějším papežským dokumentem v dosavadních dějinách. Protestovalo proti ní více než 450 severoamerických teologů a několik biskupských konferencí reagovalo tím, že doporučilo, aby se věřící sice papežským učením řídili, ale zároveň také připomnělo, že se věřící musí řídit i vlastním svědomím. Takovéto zmínky mohly opatrně naznačovat možnost nesouhlasných rozhodnutí.⁷² *Humanae vitae* znamená první případ v dějinách církve 20. století, kdy velká většina lidu i kléru odpírá papeži poslušnost v důležité záležitosti.

Tato encyklika vyšla tři měsíce po „Máji roku 1968“, kdy ve Francii začaly velké společenské nepokoje, v nichž byly v tzv. „hnutí roku 68“ zpochybněny všechny tradiční hodnoty. Toto období revolučního nadšení rozhodně nebylo příhodnou dobou pro hluboké a klidné úvahy na jakékoli téma, přesto se však církve touto encyklikou pokusila oslovit sexuální revoluci a její vztah k morálnímu životu. Ale i přes nepříznivé okolnosti se člověk musí ptát, proč postoj, který zastává přirozené metody regulace plodnosti, byl považován za zastaralý zrovna ve chvíli, kdy se „přirozenost“ stávala posvátným slovem tehdejšího světa, zejména s ohledem na ekologické vědomí.⁷³

Učení *Humanae vitae* bylo tedy velkým počtem katolíků po celém světě odmítnuto, velká část katolíků jej nerespektuje dodnes a tato krize existuje dále i v současné době. Stále leží propast mezi názory částí teologů a praxí většiny manželských katolických párů v západním moderním světě na jedné straně a oficiálním učením na straně druhé. Protože je učení církve věřícími přijímáno jen částečně, mají pak těžkosti s jejím učením o kontrole porodnosti, rozvodu a předmanželskými vztahy.

Zároveň však je řadou autorů encyklika *Humanae vitae* hodnocena jako prorocký dokument, ve kterém papež Pavel VI. přesně předpověděl zhoubný vliv používání antikoncepce na společnost a rodinu a jehož prozíravost a pravdivost potvrdil dějinný vývoj.

I když papeže tehdy reakce veřejnosti na encykliku zdrtila a negativně jej provázela celým pontifikátem, od svého postoje neustoupil. Encyklika zůstává dodnes klíčovým dokumentem názoru katolické církve na cenu, důstojnost a ochranu lidského života. Později ji upřesnily, rozšířily a podpořily další církevní dokumenty, například exhortace *Familiaris consortio*, encykliky *Evangelium vitae* a *Veritatis splendor* papeže Jana Pavla II. a encykliky *Deus caritas est* a *Caritas in veritate* papeže Benedikta XVI.

25. ledna 1983 byla publikována a první nedělí adventní téhož roku nabyla účinnosti současná právní úprava Kodexu kanonického práva, který stanovuje pojem manželství v CIC.

Výchozím ustanovením kanonického uspořádání svátosti manželství je kán. 1055-§ 1: "Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplodění a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen na svátost."

Velice důležité je, že manželství je celoživotním společenstvím mezi mužem a ženou. Právní norma formulací, že jde o jednoho muže a jednu ženu, tak zamezuje spekulacím o homosexuálním partnerství, bigamii, polygamií a polyandrií a činí tyto skutečnosti právně nemožnými.

Cílem norem obsažených v sedmé stati současného CIC (kán. 1055-1165) není ani tak popsát celý ideál manželství, jako spíše definovat jasné hranice a meze.

⁷² Srov. FIORENZA, Francis S., GALVIN, John P. *Systematická teologie 3*. Praha: CDK Vyšehrad, Brno: CDK, 2000, s. 149 nn.

⁷³ Srov. WEIGEL, George. *Svědék naděje*. Práh: 2000, s. 211.

Současná právní úprava nerozlišuje oproti CIC 1917 mezi prvotním a druhotným cílem manželství, ale staví vedle sebe prospěch manželů a zplození a výchovu dětí. To je recepce II. vatikánského koncilu a konstituce *Gaudium et spes*. Postavení těchto cílů vedle sebe dává najevo, že manželství je víc než legitimní instituce na rozmnožování lidského rodu, že má hodnotu samo o sobě. Toto je nutné zdůrazňovat zejména tam, kde bezdětnost manželů je důsledkem neplodnosti. "Neplodnost manželství ani nezakazuje, ani nezneplatňuje".⁷⁴ Tímto je naopak dosvědčeno, že vzájemná pomoc a prospěch manželů je důvodem dostatečně důstojným pro vznik a trvání manželství, i když je neplodné ze zdravotních důvodů. Tento postoj je vidět i ve Svatebních obřadech, kde je možno v případě nevhodnosti (věk, známá neplodnost apod.) vynechat otázku ohledně potomstva.

Dne 22. 11. 1981 byla vydána apoštolská adhortace Jana Pavla II. *Familiaris consortio* o úkolech křesťanské rodiny v současném světě, která shrnuje práci třetí biskupské synody konané v Římě na podzim 1980, jejímž tématem byla křesťanská rodina. Spolu s odstavci 47 až 52 pastorální konstituce *Gaudium et spes* se tato adhortace stala základním církevním dokumentem věnujícím se problematice pastorace rodin.

Analyzuje z pohledu církve situaci rodiny ve světě. Druhý oddíl "Manželství a rodina v Božím plánu" je teologickou reflexí toho, jaká by měla rodina být. Vlastním jádrem adhortace je oddíl "Úkoly křesťanské rodiny", kde papež v otázkách předávání života rozvíjí nauku encykliky *Humanae Vitae*. Dokument si všímá i účasti rodin na životě společnosti a toho, jaké je místo rodiny v životě církve.

Čtvrtý oddíl je věnován pastoraci rodin. V části "Období pastorace rodin" se papež podrobně věnuje třem fázím přípravy na manželství. Zásadní je závěrečná část oddílu "Pastorace rodin ve svízelných situacích", zvláště odstavce věnující se neregulérním situacím jako je manželství na zkoušku, rozvod nebo další sňatek po rozvodu.

V závěru papež vyzývá křesťany k úsilí o zachování rodinných hodnot a k hlásání "radostné zvěsti o rodině".

V době od 5. září 1979 do 28. listopadu 1984 se papež Jan Pavel II. v souboru katechezí nazvaném *Teologie těla* zabýval vizí manželství a lidské lásky v Božím plánu. Zamýšlel se nad „snubním“ významem lidského těla a ukazuje, že společenství osob v manželství v tomto světě zpřítomňuje tajemství vnitřního života společenství Osob Trojice. Uvažuje o svátostné povaze manželství jako o obrazu vztahu Krista k jeho nevěstě Církvi. V závěrečném cyklu promluv reflektuje několik myšlenek z encykliky *Humanae vitae*, aby ukázal, že její učení je plně v souladu s biblickým zjevením.

2.4. Synody o rodině 2014 a 2015.

Ve dnech 5. – 19. října 2014 proběhlo ve Vatikánu mimořádné shromáždění biskupské synody, poradního orgánu Svatého otce. Od ustavení biskupské synody v r. 1965 se jednalo teprve o 3. mimořádné shromáždění. Sešli se na něm biskupové v užším zastoupení, aby diskutovali o naléhavých tématech. Úlohou tohoto setkání, které mělo za téma „Pastorační výzvy rodin v kontextu evangelizace“, bylo prohloubit rodinnou tematiku na základě informací, jež byly sesbírány z celého světa.

Závěrečná zpráva se skládá ze tří částí. První, nazvaná „naslouchání“, popisuje situaci dnešní rodiny s jejími kladnými i stinnými stránkami. Druhá, pojmenovaná

⁷⁴ CIC, kán. 1084-§ 3

„pohled na Krista“, představuje Boží plán s rodinou. Třetí oddíl „konfrontace“ přibližuje perspektivy pastorační rodin.

O každém z dvaadesáti odstavců navržené zprávy hlasovali biskupové zvlášť. Dvoutřetinovou většinu potřebnou k tomu, aby daný oddíl mohl být považován za text synody, nezískaly tři odstavce – č. 52, 53 a 55, které se týkají různých názorů na přijímání eucharistie rozvedenými a znovu sezdánými lidmi, dále tzv. duchovního přijímání a přístupu k lidem s homosexuální orientací.

Co se týká rozvedených a znovu sezdáných lidí, velká většina přítomných (155 proti 19 účastníkům) hodnotila kladně odstavec, kde se píše, že jejich situace vyžaduje pozorné rozlišování a doprovázení ve velké úctě. Je nutné se vyhnout jakémukoliv postoji, který by jim dával pocit diskriminaci, a podporovat jejich zapojení do života společenství. Péče o ně není pro křesťanské společenství výrazem oslabení víry a svého svědectví ohledně nerozlučitelnosti manželství, nýbrž naopak společenství vyjadřuje právě v této péči svou lásku.

Z rozhodnutí papeže Františka byla v závěru synody pro transparentnost a jasnost publikována zpráva celá, avšak s uvedením počtu hlasů. Na papežovo přání se také uvedlo, kolik hlasů bylo souhlasných či nesouhlasných, bod po bodu, aby tak nevznikaly zmatky nebo víceznačnosti. Papež František požádal, aby to bylo takto zveřejněno, aby ukázal stupeň zralosti, v jakém se věc nachází, a také prvky, v nichž musí věc uzrát v průběhu nadcházejícího roku. Tento text ovšem není dokumentem učitelského úřadu církve.

Závěrečná zpráva biskupské synody je shrnutím všeho, o čem se mluvilo a diskutovalo v aule i menších skupinách. Během dalšího času měly zrát navržené myšlenky, aby byla nalezena konkrétní řešení těžkostí i výzvy, jimž musí rodiny čelit; a aby také byla dána odpověď na tolik neutěšených situací, které rodiny obklopují.⁷⁵

Závěrečná zpráva zároveň posloužila jako podklad pro reflexi na XIV. řádném shromáždění biskupské synody, jež proběhla v Římě 4. – 25. října 2015 na téma „Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě“.

Této akce se zúčastnilo více zástupců jednotlivých biskupských konferencí, jednání také trvala déle. 24. října schválilo 270 biskupů závěrečný dokument synody dvoutřetinovou většinou. Dokument má tři části: první je nazvaná „Církev naslouchá rodině“ a shrnuje mnohé situace rodin ve světě i výzvy, kterým lidé v rodině čelí. Popisují se zde například proměny společnosti, vztah kultury a rodiny nebo otázky samoty, chudoby a ekologie, zvláštní oddíl je také věnovaný jednotlivým členům rodin, vdovcům a vdovám, lidem bez rodiny, utečencům nebo těm, kdo doma prožívají smutek. Celá jedna kapitola se také zabývá citovým životem v rodině.

Druhá část, nazvaná „Rodina v Božím plánu“, představuje rodinu v Bibli a v církevním učení a zabývá se také nerozlučitelností manželství, vztahu mezi rodinou a církvi a milosrdenstvím. Poslední část nazvaná „Poslání rodiny“ se věnuje hledání odpovědí na aktuální výzvy dnešní doby. Nalezneme zde například téma přípravy na manželství, výchovy nebo evangelizace. Pozornost je věnována doprovázení těch, kdo žijí v komplikovaných situacích, například po rozvodu, v druhém manželství nebo v manželství smíšeném. Biskupové se také věnují tématu lidí s homosexuální orientací.

Shromáždění biskupové zde tedy navrhli vhodné pastorační linie týkající se rodin, podklady pak byly předány papeži k rozhodnutí o jejich dalším využití.

⁷⁵ Srov. Katolická církev v České republice. *Závěrečná zpráva biskupské synody*. (19. 110. 2014) [2016-09-17]

<<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody/>>

Výsledky debat, které vyplynuly z celosvětové diskuse římskokatolické církve na mimořádné a řádné biskupské synodě o rodině v letech 2014 a 2015 spolu s dalšími úvahami, shrnul papež František v posynodní apoštolské exhortaci *Amoris laetitia*.

Byla vydána 8. dubna 2016, má podtitul *O lásce v rodině*, skládá se z 325 odstavců a má 391 poznámek pod čarou. Papež František zde pojednává o problematice rodiny, možné orientaci pastorační reflexe, dialogu a praxe a vyzývá například k většímu pochopení pro rozvedené, kteří uzavřeli nový sňatek. Možnosti přistupování ke svátostem pro ty, kdo žijí v takzvaných neregulérních svazcích je věnováno třicet stránek, ve kterých se dává větší důraz na svědomí věřících.

Jedná se o otázky, zda v některých jednotlivých a dobře odůvodněných případech je přípustné, aby rozvedení a znovu sezdaní katolíci mohli přistupovat ke svátému přijímání. Papež František tak chce pomoci všem těm, jejichž manželství a rodiny se ocitly v krizi, „k nalezení cesty, která je v souladu se vždy milosrdnou Boží vůlí.“ Chtěl by současně dodat rodinám odvahu, povzbuzení a pomoc v jejich úsilí a těžkostech.⁷⁶

Zároveň vyvolalo v církvi rozruch, když čtyři kardinálové požádali formou dubii papeže o vyjasnění nejednoznačností ohledně interpretace této exhortace, především právě postoje k podávání svátého přijímání rozvedeným a civilně znovu sezdaným katolíkům.

„Synoda umožnila probrat situaci rodin v nynějším světě, rozšířit náš pohled a oživit naše povědomí o důležitosti manželství a rodiny. Složitost navržených témat nám zároveň ukázala nezbytnost dále ve svobodě prohloubit některé věroučné, morální, duchovní a pastorační otázky.... Debaty, které se objevují ve sdělovacích prostředcích nebo publikacích a dokonce i mezi služebníky církve, sahají od bezuzdné touhy po změně všeho bez dostatečné reflexe či opodstatnění až k postoji, který chce všechno řešit aplikací všeobecných norem nebo vyvozováním upřílišněných závěrů z některých teologických reflexí.“⁷⁷

⁷⁶ Srov. AL 4

⁷⁷ Srov. AL 2

3. Současná krize manželství

Skutečnost manželství se tedy dnes v mnoha důležitých ohledech liší od manželství předcházejících epoch. Sociokulturní ovzduší současné společnosti není soudržnosti manželství příliš nakloněno. Naopak, potýkáme se s mimořádně vážným problémem - krizí rodiny. Počet manželství, která se rozpadají, je nesrovnatelně větší než dříve.

Podíváme-li se v běžné společnosti kolem sebe, jsme svědky toho, že manželství – pokud je vůbec uzavřeno – už dávno není chápáno jako nerozlučitelné celoživotní pouto mezi mužem a ženou.

V současné době se objevují požadavky, aby i spojení osob stejného pohlaví bylo pokládáno za manželství. Zastánci těchto svazků to zdůvodňují tak, že nevyhovění by znamenalo diskriminaci homosexuálů. Proti tomu lze namítnout, že i když jsou si všichni lidé rovni v důstojnosti a mají právo na její ochranu, neospravedlňuje to vytváření jiné definice pojmu manželství, které má v tradičním významu nenahraditelnou důležitost pro existenci lidské společnosti. Naopak se zde vynořuje potřeba požadavku jasné definice rodiny, založené na manželství muže a ženy a v ní přítomných dětech, neboť pokračování lidského života, jak je zřejmé z přirozeného řádu stejně jako z Bible (Gn 1-3), je možné jen ze svazku muže a ženy, protože cílem manželství je reprodukce a vytváření rodin. To je v přímém protikladu ke svazkům stejného pohlaví, které nemohou stejným způsobem participovat na této životně důležité funkci.

Není tedy možné pohlavní odlišnost vykládat jen jako problém různých rolí, jež se v rámci páru navzájem uspokojují, a tedy je možné je podle potřeby přesouvat z jednoho na druhého. Odlišnost je spojena s podstatnou konstitucí, nejen se sociálními rolemi nebo psychologickými schémata lidského subjektu. Proto není možné pohlavní odlišnost nějak překonat, ani odstranit, ani ji vytvářet podle vlastního uvážení.

I když někteří lidé chtějí mít právo vytvářet intimní svazky, které napodobují manželství mezi osobami stejného pohlaví, „neexistuje žádný důvod pro to, aby se mezi životním společenstvím homosexuálů a Božím plánem s manželstvím spatřovala nějaká analogie, a to ani ve vzdáleném smyslu“.⁷⁸ Legalizování takovýchto vztahů jako manželství oslabuje jedinečné postavení manželství mezi mužem a ženou. Již tady začíná chybět jasné vědomí, že pouze výlučné a nerozlučitelné spojení muže a ženy sehrává plnou společenskou funkci jako stabilní závazek, který přináší plody v daru nového života.⁷⁹ A protože budoucnost každé společnosti závisí na její schopnosti reprodukovat se podle přirozeného řádu a zajistit výchovu dětí ve stabilním prostředí, je pro dobro všech nanejvýš nutné chránit tradiční postavení manželství a rodiny. „Faktické soužití nebo vztahy mezi jedinci téhož pohlaví nelze jednoduše stavět na roveň manželství.“⁸⁰

Ještě v nedávné minulosti byla rodina založena na kvalitě fungování a naplňování společenských norem, dnešní rodina je založena spíše na kvalitě vztahů. Manželství dnes nabízí mnohem bohatší osobní život, než to bylo vůbec možné v předcházejících dobách. „Lidé vstupující do manželství investují více do vzájemného osobního vztahu, což je velmi zdravé. Lidská skutečnost manželství v současné době je totiž taková, že pokud osobní vztah není pevně založen, je velmi malá naděje, že manželství přežije.“⁸¹

Čím byla tato změna způsobena?

⁷⁸ AL 251

⁷⁹ Srov. AL. 52

⁸⁰ AL 52

⁸¹ KELLY, Kevin T. *Rozvod*, s. 32.

Naše společnost dnes je vzdělaná a technicky velmi vyvinutá a zásadním rozdílem oproti minulosti je nové postavení ženy v manželství, v rodině a ve společnosti. Změna je vedena myšlenkou rovnoprávnosti, která je v praxi podložena stejnou úrovní vzdělání žen i mužů. V poměrech, kdy sociální role manžela a manželky již nejsou tak úzce vymezeny, narůstají konflikty, které je třeba společně řešit uvnitř manželství. To také zvětšuje nároky na schopnost páru založit a udržet svůj vztah. Manželství jsou málokdy, pokud vůbec, podporována širší rodinou, sítí příbuzných a přátel. Délka života těch, kdo se dnes berou, je často dvakrát delší, než bývala dříve, projevuje se izolace rodinné buňky a nedostatečná podpora manželství a rodiny v našem sociálním klimatu.

Vynořují se i některé morální problémy a dilemata v rodinné politice státu. Zdá se, že se u nás i v celé Evropě vytvořilo prostředí, které ženám znevýhodňuje mateřské poslání a život v rodině oproti jiným formám života. Celá společnost je nastavena na téměř všeobecnou zaměstnanost žen, většina žen kombinuje práci a rodinu, neboť zároveň plní roli tvůrkyně domova, pečovatelky o děti a o nemocné, a při tom děti vlastně trochu „překážejí“ a navíc nejsou potřeba, protože ve stáří se o nás nějak postará stát. Přednost před založením rodiny dostává vzdělání, kariéra, cestování, zábava. Výchova dětí přes svůj nenahraditelný význam pro společnost není pojímána jako činnost prospěšná pro všechny.

Výsledkem je dvojitý tlak na ženy, dvojitý posláním a z toho pramenící konflikt dvou oddělených rolí. Podle některých názorů zaměstnání žen ohrožuje harmonii mezi mužem a ženou a vede k rodinným rozvatům a neshodám.

V důsledku toho vznikají ženám a rodinám nejrůznější etické problémy a kompromisy. Ženy, které se po skončení mateřské či rodičovské dovolené nevracejí do zaměstnání, se většinou pokládají za nezaměstnané se všemi důsledky, které z toho vyplývají, ale nikoliv však za matky na plný úvazek, které se věnují celospolečensky důležité činnosti. Jak však všichni vědí, péče o dítě je fyzicky vyčerpávající a duševně náročná práce, stejně tak i energie, kterou vyžadují. Domácí práce je navíc tradičně velice podhodnocena.⁸² Celá tato situace má samozřejmě veliký vliv na nízkou porodnost a s ní související demografickou krizi a tím i blížící se krizi důchodového systému.

Není to vývoj, který je v neprospěch člověka, protože odvrací pozornost ženy od jejího ústředního poslání, jímž je mateřství?

3.1. Konkrétní problémy, s kterými se dnes manželé potýkají

Proč a jakými způsoby je manželství ohrožováno?

Následkem prvotního hříchu došlo k porušení původního společenství muže a ženy, darovaného Stvořitelem. Manželské spojení je proto velmi často ohrožováno nesvorností a nevěrností, avšak Bůh ve svém nekonečném milosrdenství dává muži a ženě svou milost, aby mohli dosáhnout spojení svých životů podle původního Božího plánu.⁸³

Kromě konfliktů, které jsou dnes částečně dány i objektivními životními podmínkami, jsou jen málokdy manželé už od začátku svého manželství zcela jedno srdce a jedna duše. Apoštol Pavel ve svém prvním listu Korintským píše o těch, kteří chtějí uzavřít manželství: „Takoví lidé budou mít tělesná trápení, a toho bych vás chtěl ušetřit.“ (1 Kor 7,28)

⁸² Srov. Oakelyová. A. *Pohlaví*, s. 60.

⁸³ Srov. KKC 1606 – 1608

Jaká „tělesná trápení“ předpokládá a očekává svatý Pavel po uzavření manželství? Apoštol zde zcela realisticky varuje budoucí - zejména mladé - manžele, kteří si myslí, že manželské soužití musí přinášet jenom radost a štěstí. Jenže lidské životní zkušenosti ukazují, že manželé bývají často zklamáni v tom, od čeho si slibovali nejvíce. Radost, která vyplývá z manželského soužití, přináší také ona „tělesná trápení“, o nichž apoštol píše, a často to bývají právě trápení mravního rázu. Jestliže tím svatý Pavel míní, že pravá manželská láska, ve které „muž přilne ke své ženě a ti dva se stanou jedním tělem“ (Gn 2, 24) – je také láska obtížná, má jistě pravdu.⁸⁴ Každý člověk zakouší zlo kolem sebe i v sobě samém. Milovat druhého znamená vystavit se nebezpečí zrady a bolesti, stát se více zranitelným.

Mezi manželi bývají rozdíly v jejich výchově, názorech, v zájmech i chování a vyvolávají mezi nimi napětí. Nejrůznější těžkosti mohou být rovněž způsobovány nechtíváním plnit závazky vyplývající z uzavření manželství, nechotou vzít na sebe zodpovědnost, vzájemně se snášet a brát ohled na druhého, malou obětavostí v plnění povinností v rodině, špatným řešením různých konfliktů, projevováním vzdoru místo lásky a odpuštění. Některé konflikty jsou zčásti dány také subjektivní nevyzrálostí a osobním selháváním v denním životě. Už malé rozpory mohou být pociťovány jako nesnesitelná zátěž. Obtíže takového druhu jsou však zřejmě součástí každého manželství a měly by být realisticky zhodnoceny a zvládnuty.

Manželé se mohou vzájemně provinit jak všemi možnými prohřešky proti lásce, úctě a věrnosti, které připadají v úvahu i mezi druhými lidmi, tak navíc také prohřešky vlastními stavu manželství jako například žárlivostí, utrácením společného majetku pro osobní zájmy, despotickým vedením rodiny jedním nebo druhým partnerem, dlouhodobou nepřítomností mimo rodinu bez oprávněného důvodu, nejrůznějšími druhy závislostí a podobně. Rovněž nedostatek pracovní příležitosti většinou člověka stresuje a narušuje rodinný klid. Nezaměstnanost nebo nejistá práce se stává soužením.⁸⁵

Příčiny těžkých krizí manželství mohou také pocházet ze vzájemného nepochopení a nedostatečného vědomí závazku vedoucího až k nevěře a vině za zničení manželství. Těžkým problémem může být i potřeba erotické lásky, která však může dokonce klesat pod lidskou úroveň. Názorové střety manželů pak mohou vést až k fyzickému násilí. Tím vším je vždy manželství do nějaké míry narušeno a manželský život více či méně ohrožen.

Proces sekularizace, který probíhá v posledních stoletích, nevyhnutelně vedl ke krizi tradičního křesťanského pojetí manželství. Odvrat společnosti od římskokatolické víry vedl k novým pohledům na ženu, manželství a domov a vliv názorů církve se zmenšil. Nicméně uspořádání vztahů mužů a žen ve společnosti, ve které se dnes pohybujeme, je takové, jaké je a v současné situaci je zřejmě stále méně lidí zodpovědně připraveno na vstup do manželství a na celoživotní rozvíjení rodinného života.

Každý člověk však pro svůj zdravý růst a vývoj potřebuje, aby rodina plnila své funkce: poskytovat bezpečí, lásku, vzory jednání, solidaritu, ocenění, smysluplnost a další. V této oblasti je tedy nanejvýš nutná trpělivá výchova a vzdělávání, stejně jako citlivé doprovázení, povzbuzování, motivace nebo pomoc v různých obdobích manželského a rodinného života. Je to velmi náročný, ale potřebný úkol.

Současná manželství založená na kvalitě vztahů tedy čelí i zcela novým otázkám a výzvám. Jak na ně odpovídáme jako křesťané? Je vůbec možné strávit i dnes celý

⁸⁴ Srov. FC, s. 376-377

⁸⁵ Srov. AL 25

život s jedním člověkem v jednom vztahu a nejen vydržet, ale svůj život skutečně prožívat ve spojení s druhým, společně růst a zrát, aby oba došli k „plnosti lidství“?

3.1.1. Rodinné krize vyplývající ze změn rolí

Radikální změny ve skutečnostech, na kterých je dnes rodina založena, a jejich zřejmě i pozitivní vývoj, však přinášejí problémy, které zřejmě zatím neumíme účinně řešit. O tom svědčí množící se případy manželských ztroskotání, a to i mezi křesťany.

Nadále bude pravděpodobně v odborných kruzích pokračovat diskuze o tom, jestli rozdíly v osobnosti muže a ženy jsou vrozené nebo naučené. Je zřejmé, že při formování mužské a ženské osobnosti hraje důležitou roli i kulturní prostředí a je možné, že biologické faktory určují nasměrování tohoto rozdílu, avšak neurčují jeho rozsah.

Dle psychiatrů pramení velká část naší jistoty v dospělosti z toho, že zůstáváme v mezích svých rolí. Je to důležité pro uchování duševního zdraví. Psychiatr Anthony Storr píše o lidech, kteří přicházejí v dnešní západní civilizaci s citovými problémy, a často se vyskytuje vzorec věčně si stěžujícího manžela a dominantní manželky, který má na kontě mnoho manželských neshod. Neurotičtí muži si stěžují na dominanci svých manželek, neurotické ženy zase na submisivitu svých manželů. V takovýchto svazcích každý partner obecně projevuje charakteristické rysy druhého pohlaví, neumí vymezit role v partnerství, kde hranice mezi mužem a ženou jsou méně čitelné a nevýrazné.⁸⁶

Idea rovnoprávnosti, uznání plnohodnotnosti ženského myšlení, ženského prožívání a ženského vnímání světa přinesla nové nároky v tom, že zatímco dříve existoval na většinu událostí jen pohled mužský, dnes existuje i ženský. Téměř automaticky tak vzniká soutěž, který z nich je lepší, platnější, užitečnější, rozumnější, křesťanštější atd. Toto soupeření zatěžuje partnerské vztahy tak, že se je často nedaří zvládnout. Zřejmě zatím neumíme s faktickou rovnoprávností mužů a žen uspokojivě zacházet. Muži jsou v nejistotě, jak vlastně má nová mužská a otcovská role vypadat, a pak nastává častý nesoulad v manželství tam, kde muž v zajetí starého myšlení nerespektuje manželku jako samostatnou a ekonomicky nezávislou osobnost.

Ženy si naopak často neví rady s novými příležitostmi, které se týkají profese, mimorodinné angažovanosti a změněných nároků na mateřství. Výsledkem bývá labilita manželství a rodin, rezignace na nároky výchovy dětí i různé formy útěku od nezdařených plánů.⁸⁷

Těmto problémům čelí sekulární společnost stále více jinými způsoby, než jaké odpovídají křesťanské tradici. Jsou preferovány spíše individuální hodnoty před rodinnými. Z toho všeho ale nijak nevyplývá, že samostatnost ženy by ji zbavovala odpovědnosti být věrnou ženou svému muži a dobrou matkou. Avšak je pravděpodobné, že větší náročnost rovnoprávného manželství může být přínosem pro osobnost obou partnerů a pokud dvojice dovede být komplementární, může život spíše zkvalitňovat. Také společnost, která respektuje ženský pohled na svět, může být lidštější.

3.1.1.1. Role otce v rodině

Otec, který je hlavou rodiny, by měl v rodině zosobňovat autoritu. „V potu tváře chléb

⁸⁶ Srov. OAKLEY, Ann. *Pohlaví*, s. 64, 115.

⁸⁷ Srov. ZEMAN, Josef. *Dokážeme reagovat na dopad radikálních společenských změn na současnou rodinu?* [2013-12-2]. <http://www.setkani.org/ms_konference_20let.pdf>.

dobývat budeš,“ pravil Bůh Adamovi, proto mezi hlavní povinnosti otce patří živit rodinu, zabezpečovat ji a to nejen finančně, zajišťovat stabilitu a bezpečí rodiny.

Měl by být vzorem čestnosti a spolehlivosti. Aby mohl vést své nejbližší, měl by zvládat věci nejdříve sám a v případě potřeby si také nechat poradit. Měl by se pro svou rodinu stát vzorem dobrého křesťanského muže. Manželka žena hledá u muže vedení a oporu a děti by měli v otci vidět oporu udávající správný směr. Muž se stejně jako žena vztahuje k dítěti, rozvíjí vztah s ním a naplňuje svoje otcovství. Společně se ženou děti vychovává a připravuje pro život, učí je řešit problémy. Otec by měl dávat jistotu, povzbuzovat, vlévat sílu. Má nesmírný vliv na vytváření charakteru dítěte, především chlapců.

K otcovským povinnostem patří i starost o duchovní život. Je důležité a žádoucí, aby vedl rodinnou modlitbu. Otec rodiny by měl být věrným obrazem svatého Josefa, hlavy Svaté rodiny.

V dnešní společnosti význam role otce bohužel dosti upadá, avšak zejména v rodině a ve společnosti je otcovská role nesmírně důležitá.

3.1.1.2. Role matky v rodině

Úkol ženy a matky v rodině je představován v Knize přísloví. Její práce je popsána do všech každodenních podrobností a tento popis je velmi vzdálen jak postavě zakřiknuté hospodyňky, tak i představě ženy feministky: SEM 2

„Ženu statečnou kdo nalezne? Je daleko cennější než perly. Srdce jejího muže na ni spoléhá a Prokazuje mu jen dobro a žádné zlo po celý svůj život... pracuje s chutí vlastníma rukama.... Ještě za noci vstává dát potravu svému domu Bedra si opáše silou a posílí své paže. Její svítilna nehasne ani v noci..... Dlaň má otevřenou pro utištěného a ruce vztahuje k ubožáku. Nebojí se o svůj dům, když sněží, celý její dům je oblečen do dvojího šatu. Uznáván je v branách její manžel, když zasedá se staršími země..... Síla a důstojnost je jejím šatem, s úsměvem hledí vstříc příštím dnům. Její ústa promlouvají moudře, na jazyku mívá vlídné naučení. Pozorně sleduje chod svého domu a chleba lenosti není.“ (Příslaví 31, 10 – 31).

Žena si získává obdiv a chválu manžela i dětí: „Její synové povstávají a blahorečí jí, též její manžel ji chválí: Statečně si vedly mnohé dcery, ale ty je všechny předčíš. Klamavá je líbeznost, pomíjívá krása; žena, jež se bojí Hospodina, dojde chvály. ... at' ji chválí v branách její činy!“ (Příslaví 31, 10-31).

Písmo hovoří o mateřském poslání ženy: „Tvá manželka bude jako plodná réva uvnitř tvého domu.“ (Žl 128, 3).

Takto a podobně chválí Písmo svaté, moudré a oddané ženy, které jsou oporou svým mužům a dobrými matkami svých dětí. Roli matky naplňuje především láska a sebeobětování, je tvůrkyní domova, pečovatelkou o nemocné. Dětem je učitelkou, vychovatelkou i zdravotní sestrou.

Její vzorem je Matka Boží. Měla by být oporou svého manžela, tak jako byla Eva ustanovena oporou Adamovi při plnění jeho denních povinností.

I z historie známe, že většinu významných mužů v dějinách podporovaly a povzbuzovaly v jejich práci manželky věrně stojící po jejich boku, neboť muž a žena jsou podle řádu Stvoření navzájem odkázáni na sebe.

3.1.1.3. Práce žen v pohledu katolické církve

Po celých více než sto let, po kterých církev věnuje pozornost sociálním otázkách brali matky pečující o rodiny v ochranu i papežové. V encyklice *Rerum novarum* z roku 1891 říká Lev XIII., že „je přesvatým zákonem přirozeným“, aby otec rodiny poskytl svému potomstvu všechno potřebné pro život, zatímco pro ženy jsou „nejpřirozenější práce v domácnosti“, které „chrání ženskou důstojnost, jsou svou povahou vhodné pro výchovu dětí a prospívají celé rodině“⁸⁸

Papež Pius XI. v encyklice *Quadragesimo anno* z roku 1931 říká: „Matky ať pracují nejraději doma nebo někde blízko domova a věnují se starostem o domácnost. Je však nejhorším zlořádem, jenž musí být všemi prostředky potírán, když pro nedostatečnost otcovy mzdy jsou matky nuceny k výdělečné činnosti mimo domov a musejí zanedbávat své zvláštní starosti a povinnosti, především výchovu dětí. Všemi silami je proto třeba usilovat o to, aby otcové dostávali mzdu dostatečnou ke slušnému krytí společných potřeb rodiny.“⁸⁹ Je smutnou skutečností, že ani dnes, více než osmdesát let po vydání této encykliky, otcova mzda často nepostačuje k zabezpečení rodiny nejen dělníkům, ale ani mnoha jiným profesím.

V encyklice *Laborem exercens* z roku 1981 se papež Jan Pavel II. vrací ke koncepci rodinné mzdy jako „jediné odměny, kterou za svou práci dostává hlava rodiny v takové výši, aby pokrývala rodinné potřeby a aby manželka nemusela vykonávat výdělečnou práci mimo domov.“

I apoštolská konstituce *Familiaris consortio* z téhož roku prohlašuje jasně: „Církev prozatím může a musí pomáhat současné společnosti tím, že neúnavně žádá, aby všichni uznávali a oceňovali nenahraditelnou hodnotu práce ženy v domácnosti. Jestliže se má přiznat ženám stejně jako mužům právo převzít různé veřejné úkoly, musí být současně struktura společnosti taková, aby vdané ženy a matky nebyly prakticky nuceny pracovat mimo domov a aby jejich rodiny mohly slušně žít a zdárně se rozvíjet, i když se žena plně věnuje vlastní rodině. Tady se musí překonat názor, podle kterého zaslouží žena větší vážnost pro svou práci mimo domov než pro svou činnost v rodině....“⁹⁰

Ani v *Laudato si* papeže Františka tento motiv neschází: „.... není zdravý postoj, který se snaží smazat pohlavní různost, protože se s ní již nedovede konfrontovat.“⁹¹

Za sto dvacet let od vydání encykliky *Rerum novarum* se situace v oblasti zaměstnanosti žen podstatně změnila, ale je otázkou, zda-li k lepšímu. V roce 1891 pracovaly mimo domov, protože z ekonomických důvodů musely, manželky špatně placených dělníků, dnes se podíl žen na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel mnohonásobně zvýšil.

Tyto novodobé jevy a také současná velká mobilita společnosti vedou ke stále větší nestabilitě manželství, které již ztratilo téměř všechny společenské opory. Občanské právo uznává poměrně široké důvody k rozvodu a všeobecná společenská mentalita se rozvodům a eventuálním následným dalším sňatkům nebo společnému životu bez dlouhodobého závazku staví velice tolerantně. K rozvodům tak dochází stále častěji a společnost i stát se na ně dívá čím dál méně jako na nějaké provinění či selhání, spíše je již považuje za normální postup řešení mezilidských vztahů.⁹²

⁸⁸ LEV XIII.: Encyklika *Rerum novarum*, 10,33.

⁸⁹ PIUS XI.: Encyklika *Quadragesimo anno*, čl. 70.

⁹⁰ FC 23

⁹¹ Papež František: Encyklika *Laudato si*, 155.

⁹² Srov. KASPER, Walter. *Teologie*, s. 53.

3.1.2. Problematika slučitelnosti rodiny a zaměstnání

Většina žen hledá stále znovu a znovu rovnováhu mezi prací pro vlastní rodinu a pro společnost. Mnohé ženy si často připadají nepochopeny, když je mateřství považováno jen za soukromou záležitost a děti zaměstnaných matek jsou pro většinu zaměstnavatelů spíše přítěží.

Je typické, že pracovní kariéra ženy je přerušovaná, kariéra muže však ne. Významné procento zaměstnaných žen představují ženy zaměstnané na částečný úvazek. Tendence přijímat práci na zkrácený úvazek je odrazem povinností, které mají ženy doma. Domácí mateřské povinnosti s sebou nesou to, že žena obvykle musí po narození dítěte na několik let přerušit zaměstnání a pak se do něj vrací postupně. Pracovní kariéra průměrného muže však trvá bez přerušení od ukončení studia až do odchodu do důchodu.

A přece je zejména v útlém věku dítěte osobní péče a výchova rodičů nenahraditelná, role otce a matky přece jen nejsou libovolně zastupitelné. Od žen společnost i rodina očekává, že péči o domácnost zvládnou jakoby mimochodem. A často i samy ženy už vnímají svoji hodnotu podle toho, jak se daří budovat kariéru, či podle svého finančního ohodnocení. Toto dvojí poslání, které vede ženu k podceňování pracovního postavení, pramení z konfliktu dvou oddělených rolí. Výsledkem je dvojí tlak na dívky, které mají skloubit touhu po vlastní realizaci v profesi s péčí o harmonické manželství, domácnost a výchovu dětí. Pohled na tuto problematiku z hlediska dopadu vysoké profesní zaneprázdněnosti žen na výchovu a vývoj jejich dětí není dle dětských psychologů působících v pedagogicko-psychologických poradnách nijak povzbudivý.

Není tato situace regresivním vývojem, který je v neprospěch člověka a který odvrací pozornost ženy od jejího mateřského poslání?⁹³

Jak pomoci manželství, rodině a tím i celé společnosti?

Na tuto problematiku slučitelnosti rodiny a zaměstnání nabízí asi nejlepší recept křesťanský přístup a my křesťané máme v této situaci za úkol nabídnout celé společnosti svůj úhel pohledu a to je vytváření prorodinné atmosféry ve společnosti. Je potřeba dosáhnout celospolečenského konsenzu o nutnosti podpory tradiční rodiny.

Hlavní motivací státu by měl být nejlepší zájem dítěte. Stát by měl matkám umožnit volit míru svého rodinného a profesního zapojení. Za práci společensky důležitou by neměla být považována pouze práce prováděná za úplatu v profesi, ale i výchova a péče o novou generaci by měla být finančně zohledněna. Stát by měl dostatečně ocenit výkony ženy v manželství a v rodině a po zdanění mzdy by měl rodině zůstat dostatek finančních prostředků nebo podpory v jiné formě.

Práce na rodičovské dovolené nebo péče o závislého člena rodiny by neměla být považována za období stagnace růstu. Cílem by mělo být umožnit ženě, aby mohla vědomě zakomponovat mateřství do svého osobnostního a tedy i profesionálního růstu.

Konečné slovo je ale vždy na konkrétním jedinci a záleží pouze na něm, jaké má životní hodnoty a priority a jestli jsou pro něj rodina a děti náplní života

3.2. Možnosti řešení konfliktů a pomoci manželství

Člověk, který usiluje dobře, zdařile a šťastně žít své manželství, si může klást otázku, jak by poctivě dodržel závazky manželského slibu v případě, kdy by jeden z partnerů třeba svým neetickým a nesprávným chováním lásku ani úctu u svého druhu přirozenou

⁹³ Srov. OAKLEY, Ann. *Pohlaví*, s. 98

cestou nevzbuzoval, ba dokonce by svým jednáním druhému ubližoval a spíš jej odpuzoval. Nespravedlnosti ve vzájemném vztahu přece ztěžují dobrý mravní život a uvádějí partnery, ať již silné nebo slabé, do pokušení na slib lásky i úcty ve vzájemném soužití rezignovat.

Tváří v tvář takovým těžkým problémům je jistě oprávněné se ptát, jak podobné tragické situace legitimně řešit.

3.2.1. Rozvést se? Oddělit se?

Muži a ženy se rozvádějí z nejrůznějších důvodů, často proto, že nesnesou konfrontaci se svými vlastními nedostatky a chybami. Raději odcházejí ze vztahu, než aby si svá pochybení přiznali a změnili své chování. Často pak v dalších vztazích znovu opakují své vlastní chyby, a tím se ocitají v bludném kruhu opakujících se stejných nebo podobných konfliktních vztahů.

Rozvod je nesmírně stresující záležitostí, ve většině případů vede k dalším nešťastným vztahům a k samotě. Rovněž s sebou přináší problémy spojené s tím, že se na výchově dětí více podílí pouze jeden rodič. Rozvod má navíc většinou na děti trvalé a ničující účinky. Proto je také jedním z nejpřesvědčivějších argumentů pro nerozlučitelnost manželství právě společná odpovědnost manželů za jejich děti.

V naší současné společnosti se vyvinuly názory, které již dávno nejsou v souladu s církevní tradicí. S pojetím manželství jako nezrušitelného svazku naráží katolická církev v dnešním sekulárním světě velmi často na nepochopení. Právě v otázkách manželství se často objevuje rozpor mezi naukou církve a přesvědčením mnoha věřících. Někdy se církevní nauka mnoha praktikujícím křesťanům zdá být zastaralá a vzdálená současnému životu. To, že se mnozí křesťané od své církve distancují, případně že se s ní identifikují pouze částečně, by mohlo mít své kořeny právě zde v této problematice.⁹⁴

V diskusích na téma nemožnosti rozvodů v církvi se téměř pokaždé objevují argumenty, že je nelidské, tvrdé a nesmyslné, požadovat od manželů věrnost až do smrti, i když oni už k sobě dávno nic necítí a jenom navzájem ubližují sobě, případně i dětem.⁹⁵ Taková tvrzení se jeví logická a zdají se i velmi ušlechtilá, a proto leckdo podléhá přitažlivosti těchto argumentů. Je ale opravdu myslitelné, že by manželská věrnost mohla být někdy porušena oprávněně?

Že je manželství nerozlučitelné přece nejdříve zarazilo i Ježíšovy učedníky: „Jestliže to je mezi mužem a ženou takové, pak je lépe se neženit," reptali (srov. Mt 19,3-10). Přesto však Ježíš manželům neuložil něco neúnosného, co by nesměřovalo k jejich dobru. I když požadavek nerozlučitelnosti může vzbuzovat těžké pochyby a někdy se zdát až nesplnitelným nárokem, Bůh a církev hlásají to, co je pro nás nejlepší.

Samozřejmě, že v každém manželství může dojít ke krizím, kdy oba partneři již uvažují o rozchodu. Ale i takové stavy mohou vyvolat kladný proces zrání, který může být pro další vývoj jejich osobností a manželského společenství velice prospěšný.⁹⁶

⁹⁴ Srov. KASPER, Walter. *Teologie*, s. 5.

⁹⁵ Srov. KOHUT, Pavel Vojtěch. *Boží věrnost a zatvrzelost srdce* (9.11.2004) [2013-12-1]. <<http://www.katyd.cz/tema/bozi-vernost-a-zatvrzelost-srdce.htm>>.

⁹⁶ Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita*, s. 63.

3.2.2. Zůstat spolu a překonávat problémy?

Proč a jak setrvat v problematickém manželství a kde na to vzít sílu? Jak unést nároky takového manželství?

Pokud se manželé poctivě snaží s potížemi v manželství vypořádat, jsou příležitostí k jejich osobnímu růstu. Když už tedy nastanou nějaké spory a konflikty, je nejlépe je využít užitečně. Manželé si mohou více uvědomovat své potřeby a učit se je bez obviňování sdělovat. Mohou zjistit, že je většinou zbytečné soustředit se na nedostatky druhého, každý by se měl hlavně snažit překonat své vlastní povahové vady. Manželské těžkosti tak mohou být podnětem k poznávání a uznávání potřeb toho druhého a k zasazování se o jeho dobro.

Problémy v manželství jsou možností uvědomit si skutečnost, že to není tak, že odhodlání vytrvat by vyplývalo z lásky, ale naopak že stálost, věrnost a ukázněnost pomáhají vytrvat lásce. Vždyť jestliže manželé přemáhají sami sebe, vzdávají se svých domnělých privilegií a neustále poctivě usilují, aby přilnuli k dobru, uvědomují si vlastní slabosti i slabosti druhého. Jsou pak také více ochotni prosit o odpuštění i sami odpouštět a společně s druhým zvládat svá krizová období. Pak se mohou ve svém životě vzájemně doplňovat a žít v harmonii ducha i těla.

Manželské potíže jsou také podnětem k hledání moudrosti, pochopení, otevření se v modlitbě a trpělivosti Božímu vedení. Máme-li takové významné příležitosti - možná až nutnosti – k osobnímu, duchovnímu růstu, nebyla by škoda se od nich odvracet k většinou pouze zdánlivě snazšímu řešení, jakým se jeví rozvod?

Podle nejrůznějších výzkumů je častou zkušeností párů, které zůstanou navzdory vážným problémům spolu a překonávají je, že když v manželství vytrvali, byli pak po čase spokojenější a šťastnější. Když totiž v manželství dojde k překonání krize, je zde vysoká pravděpodobnost, že se vztah výrazně zlepší, partnery může společně zvládnuté náročné období ještě více sblížit. „Překonáním konfliktu se jejich vzájemný vztah ještě více zhodnotí, na to nikdy nesmíme zapomenout, a proto se musí konflikty překonávat a jejich účinky odstraňovat, i když je to mnohdy velmi těžké.“⁹⁷ Mnohé páry to však nikdy nepoznají, protože svůj vztah ukončí.

Jestliže měli manželé třeba i špatný společný start, není vyloučeno, nýbrž je dokonce nanejvýš žádoucí, aby se ze svého manželského vztahu pokusili alespoň dodatečně udělat to nejlepší. Touto vytrvalostí směřující k dobrému v průběhu soužití, se může nedostatečnost v manželství "uzdravit". Tímto způsobem se uzavření manželství dokonce může i zpětně ratifikovat, takže i manželství, které na svém počátku budilo oprávněné pochybnosti, může posléze získat svou platnost. Zde se opět vychází z toho, že jestliže má manželská vůle zdůvodňovat nerozlučné svátostné společenství, musí být základním rozhodnutím v životě člověka, které je uskutečnitelné až v delším časovém období.⁹⁸

⁹⁷ OPATRŇÝ, Aleš. *Konflikty a jejich řešení* [2013-11-30]. < <http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/5-Konflikty-a-jejich-reseni.html> >.

⁹⁸ ROOTER, Hans. *Sexualita*, s. 75.

3.2.2.1. Uskutečňovat ideály „přes všechno“?

Pouhé ukázání ideálů zřejmě v etice nemůže stačit. Navíc nejsou mravní ideály vynutitelné. Teologické a morální vytyčení cílů asi nestačí k tomu, aby se mohla dostatečně zodpovědět otázka cesty k těmto cílům. Ani nejvyšší stanovené etické cíle totiž ještě nedávají žádnou vyčerpávající informaci o tom, jak zacházet s určitými jednotlivými problémy života.

Sám požadavek, aby manželé spolu žili v lásce a pokoji, ještě nepředstavuje žádnou reálnou metodu ke zvládnání konfliktů. Je zde zapotřebí také psychologických náhledů na každou konkrétní situaci; ukázat, jak se vypořádat se svým i partnerovým selháním a jak případně nalézt sílu a odvalu znovu vykročit cestou dobra.

Zkušenost proměnlivosti rodinného života dává také současnému modernímu člověku poznat, že vlastně neexistuje žádná nadčasově platná ideální forma rodiny. Ani ze Zjevení nelze bezprostředně odvodit, jak by mělo každé křesťanské manželství zcela konkrétně vypadat.⁹⁹

Jak tedy setrvat ve vztahově náročném manželství a kde na to vzít sílu?

Zdá se, že zatím nebyla vytvořena přijatelná psychologická teorie ani proveditelná pomáhající praxe, jež by pomohly na tyto otázky odpovědět. Nevíme přesně, jak to udělat, aby dlouhotrvající, těžce konfliktní manželství, kde se stále nedaří střety odstranit, nevyčerpalo postupně všechny lidské síly a neuvrhlo člověka buď do samoty nebo do jiného problematického vztahu. Známé rčení, že každou chybu lze napravit, může být někdy v podobných případech velice zjednodušující.

Zdá se, že kvalita manželského vztahu není jen v jeho nekonfliktnosti a harmonii, ale i ve schopnosti statečně, pokorně a ohleduplně nést obtíže s vědomím, že se člověk chce neustále snažit o jejich zmenšování a zmírňování. Zároveň si však dovede poctivě připouštět realitu, když jsou dosavadní výsledky nevalné, a přesto se nevzdá a trpělivě pokračuje.¹⁰⁰

Je-li pravda, že jednou z nejsilnějších forem odmítání člověka je jeho ignorování, je dobré ve velmi krizových vztahových situacích zachovávat alespoň minimum vzájemných styků a projevů úcty a lásky. Znamená to upřímné pozdravení nebo prokázání nějaké pozornosti. Tato znamení jsou nutná k tomu, aby se zabránilo prohloubení odtahování, odcizení, lhostejnosti či dokonce nenávisti a projevila se ochota k řešení problémů a usmíření. Někdy i relativně malý projev dobré vůle, jako třeba uznalá poznámka o manželském partnerovi, může způsobit počátek změny v jeho smýšlení. Za některých okolností jsou povinná nejen běžná, ale také zvláštní znamení úcty a lásky, pokud by skutečně mohla vést ke smíření. Velkorysý duch lásky může člověka přimět k tomu, aby daleko překročil to, co pociťuje jako závazné.

Existují životní příběhy manželů, které dokazují, že obětavé a leckdy hrdinské vytváření životního společenství v duchu křesťanských ideálů stojí za vynaloženou práci a oběti. Vytrvalá námaha s porozuměním druhému, s porozuměním sobě, s vytvářením společného dorozumívacího jazyka, kultury vztahu a s přetvářením sebe pak může spolu se zlepšováním vztahu přinášet cenné svědectví o jejich znovuobjevení ideálů, které nejsou nežitelnou iluzí.

„Boží láska a věrnost se ukazují ve své krajnosti na kříži a ve vzkříšení Ježíše, a proto kříž a utrpení patří také do křesťanského manželství. Ale patří tam vždy i nové

⁹⁹ Srov. ROTTER, Hans: *Sexualita*, s. 18-19.

¹⁰⁰ ZEMAN, Josef. *Dokážeme reagovat na dopad radikálních společenských změn na současnou rodinu?* [2013-12-2]. <http://www.setkani.org/ms_konference_20let.pdf>

odpuštění a nový začátek. Křesťané věrní Ježíšovu slovu a příkladu by měli stát v první řadě těch, kdo zápasí o trvání manželství na celý život.¹⁰¹

Toto svědectví je důležité zejména pro ty manželské páry, které se právě potýkají s obdobnými problémy, ale stojí teprve na začátku svého hledání. Mohou tak vidět příklad, který je motivuje a lépe nově nasměruje.

Častější jsou však bohužel méně šťastné konce. Svědky věrnosti, která je mnohdy velmi těžká a vyžaduje obět, umrtvování a sebezápor, jsou i ti, kteří se nalézají ve velmi těžké situaci po rozpadu svého manželství. Jestliže přesto zůstávají věrní svému manželskému závazku, zůstávají sami a snášejí všechny obtíže spojené s tímto stavem, je potřeba i v nich vidět svědky věrnosti manželskému slibu. Člověk, který takto žije dává opravdu závažné svědectví víry.¹⁰²

3.2.2.2. Tolerovat nesprávné chování?

Tolerance není ideálem, ideálem je dobrat se pravdy. Nikdo by se tedy neměl předem zcela vzdávat úsudků o chování toho druhého, i když je třeba varovat před ukvapenými soudy. Z mnoha důvodů totiž může být nutné odhadnout, zda lze partnerovi zcela důvěřovat nebo jestli vyvstane nutnost vyzvat ho ke změně jeho chování. Pokaždé je však třeba tomu druhému projevit předem jistou důvěru, aby mu byla vždy ponechána možnost otevřené pozitivní komunikace.

Je tedy zřejmé, že součástí tolerance je také snaha pomoci druhému k obrácení, k „uzdravení“ se. Právě služba druhému ovšem vyžaduje, aby nebyla akceptována případná svévole či egoismus partnera, nýbrž aby byla také uplatněna vlastní práva. Pouze při zachování rovnoprávnosti, může být rozvíjen vzájemný vztah, jenž oba optimálně obohacuje.

3.2.2.3. Proč odpouštět?

Společné těsné manželské soužití s sebou téměř vždy přináší nějaké komplikace a nedorozumění, vzájemné vztahy však asi nejvíce zatěžuje opakované selhávání a proviňování partnerů. Každý křesťan by si však měl uvědomovat svou konečnost i svou hříšnost, a tedy také potřebu vlastního odpuštění. Je tedy zřejmé, že člověk musí druhému odpouštět, aby také sám mohl v odpuštění doufat (Mt 6,12-15). Vždyť ovocem lásky je také odpuštění a milosrdenství.¹⁰³ Mnoho manželství dnes zbytečně ztroskotává právě proto, že manželé se nenaučili řešit a zvládat své konflikty ve vstřícném dialogu, ve kterém by si své problémy vzájemně upřímně vyříkali a vyjasnili.¹⁰⁴

Je také nanejvýš důležité, aby nebyla opomíjena modlitba za obrácení, nápravu a usmíření, k čemuž křesťanská morálka důrazně vyzývá. Modlitba za druhého má i ten praktický účinek, že zabraňuje, aby člověk třeba i ve spravedlivém rozhořčení řekl nebo udělal něco urážlivého vůči druhému. Takové negativní činy by se protivily tomu duchu lásky a úcty, kterému se manželé zavázali při složení svatebního slibu.¹⁰⁵

¹⁰¹ KELLY, Kevin T. *Rozvod*, s. 120.

¹⁰² Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační péče v méně obvyklých situacích*. Část II. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2001, s. 28.

¹⁰³ Srov. AL 27

¹⁰⁴ Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita*, s. 33- 39.

¹⁰⁵ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 201-202.

Tedy ke šťastnému a trvalému mezilidskému vztahu určitě náleží především schopnost překonávat konflikty a vzájemně si odpouštět. Někdy nestačí odpustit jednou, podobně jako nestačí jednou napomenout dítě. I svatý Pavel nabádá: „Nedej se přemoci zlem, ale přemáhej zlo dobrem.“ (Řím 12,21) Láska tedy musí vždy projevit připravenost k odpuštění a skutečně také odpustit, pokud druhá strana opravdu o nápravu usiluje.

3.2.3. Jak „správně“ trpět?

Etika se musí také ptát: „Jak mám trpět?“

Tuto otázku si zřejmě člověk klade jen výjimečně, přesto se ve větší či menší míře týká každého člověka a bylo by dobré dát na ni teoretickou odpověď. Tato otázka je také důležitá proto, že způsob, jak se někdo chová v utrpení, působí hluboce na jeho charakter a na jeho osobnost, a tím zásadně ovlivňuje jeho chování. Jde o to, jakým způsobem má člověk reagovat na špatné vlivy, případně jak přijímat své utrpení a snášet je. A zároveň jakou má člověk v tomto ohledu odpovědnost.

V utrpení často rezignujeme, jsme zoufalí, zahořklí a nepřístupní. Tyto negativní postoje způsobují neschopnost přijmout a plně prožívat dobro a snižují schopnosti komunikace a lásky.

K utrpení je možno zaujmout i pozitivní postoj například tím, že odpustíme člověku, který ublížil. Můžeme si také uvědomovat, jak v důsledku trápení vyžíváme, jsme silnější a být za to vděční. Stejně tak je možný i negativní postoj, kdy odmítáme zlé vlivy a působení.

Etický úkol v utrpení lze nalézat právě v tom, že se snažíme o pravé vnitřní vyvážení a tím se přibližujeme dobru a smyslu života.¹⁰⁶

3.3. Hledání správné mravní volby

Člověk, zvláště v těžkých manželských krizích, musí často čelit situacím, v nichž si v mravním úsudku není zcela jistý a jeho rozhodování je krajně obtížné. Jak je možné v podobných situacích dojít k odpovědnému morálnímu rozhodnutí? Jak v těchto případech hledat to, co je správné, spravedlivé a dobré?

Potíž správného hodnocení a řešení obtížné či krizové situace spočívá i v tom, že se člověk těžko může rozhodnout buď pro čistě právní nebo pro nějaké individuálně personální hledisko, nýbrž že svou platnost mají oba aspekty. Je tedy nutné pokoušet se o takové řešení, která má na zřeteli pokud možno obě hlediska.¹⁰⁷

Rozhodnout se znamená vybrat si z nekonečného množství abstraktních možností, které před člověkem stojí, a zaměřit se na uskutečnění jediné konkrétní z nich. Tomuto rozhodnutí předchází fáze hodnocení a zvažování jednotlivých možností a je při tom třeba zodpovědného nasazení našeho svědomí a svobody. Kdo by se odmítal rozhodnout, rozhodoval by se vlastně pro to, aby se nechal beze smyslu a bez naděje vláčet životem.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Srov. ROTTER, Hans. *Osoba a etika*. K základům morální teologie. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, s. 70 - 72.

¹⁰⁷ Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita*, s. 84.

¹⁰⁸ Srov. FORTE, Bruno. *Malý úvod do křesťanského života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 8.

V mnoha otázkách nemá totiž ani církev definitivní odpověď. Právě v oblasti mravnosti je sama církev tou, která také hledá.¹⁰⁹ Souvisí to s tím, že život vystavuje člověka mnohdy tak složitým situacím, že řídit se v takových případech jasnými pravidly by se sice mohlo zdát žádoucí, nemuselo by to však přiměřeně řešit konkrétní mravní problém nebo by řešení mohlo být neúměrně tvrdé.¹¹⁰ Při hledání a volbě eticky optimálního řešení složité situace se má člověk opírat o Písmo svaté, vhodné etické normy a o zákony církve a státu. Člověk by měl rovněž v dané otázce přihlídnout k dosavadní tradici církve a vzít v úvahu i případné stanovisko magisteria, které může být v roli korektora existujících pojetí nebo také průkopníka v novém problému. Užitečnou pomoc může poskytnout také nabídka empirických oborů, které k řadě problémů přinášejí cenné poznatky.

V průběhu teoretického zjišťování správné mravní volby pak přichází obtížný krok, kterým je integrace dílčích materiálů do celkové syntézy. Volba řešení má odpovídat celkovému pojetí člověka jako Božího tvora a jeho věčnému určení.

Při rozhodování také někdy nezbyvá jiná možnost než uzavřít kompromis. Ten spočívá v tom, že člověk nesplní mravní ideál plně, ale pouze zčásti. Existují situace, kdy je kompromis žádoucí, třeba když je dobro neoddělitelně spojeno se zlem nebo v kolizi povinností nelze splnit všechny. Některé situace nabízejí pouze volbu jednoho z více zel, většího nebo menšího (například děti budou buď vyrůstat bez otce, nebo s otcem velmi problematickým).

Někteří lidé někdy touží hledat a prosadit „chemicky čistou“ správnost svého jednání, přitom je však možné, že spíše podléhají abstrakci, která je vzdálená životu, a proto prakticky nepoužitelná. Spíše je třeba usilovat o opravdovou odpovědnost v jednání.¹¹¹

Zároveň platí, že pokud má člověk udělat zodpovědné mravní rozhodnutí, má právo jednat podle svého svědomí. Když se Ježíš obrací k těm, kteří chtěli ukamenovat cizoložnou ženu, neodvolává se na předpisy izraelského zákona, ale na svědomí.¹¹² Rozlišování dobrého a zlého, vepsané do lidského svědomí se může ukázat hlubší a konkrétnější, než je obsah nějaké normy zákona.¹¹³

3.3.1. Volit podle svědomí

Jakým způsobem tedy svědomí ovlivňuje morální rozhodnutí?

Když člověk někdy musí čelit situacím, v nichž mravní úsudek není zcela jistý a rozhodnutí je obtížné, například právě v rozhodnutí, zda setrvávat v manželství, které se již jeví jako beznadějně nefunkční, musí vždy hledat to, co je spravedlivé a dobré, a rozeznávat Boží vůli vyjádřenou Božím zákonem.

Za tím účelem se člověk snaží vykládat své zkušenosti a znamení časů za pomoci ctnosti, moudrosti, rady prozíravých osob, Ducha svatého a jeho darů.

Některá pravidla platí v každém případě: — Nikdy není dovoleno konat zlo, aby z něj vzešlo dobro. — Láska jde vždycky cestou respektování bližního a jeho svědomí. „V tom případě je lepší ... nedělat nic takového, co působí tvému bratru pohoršení“ (Řím 14,21).

¹⁰⁹ Srov. GS 16

¹¹⁰ Srov. NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Život*, s. 84.

¹¹¹ Srov. SKOBLÍK, Jiří. *Přehled křesťanské etiky*. Praha: Karolinum, 1997, s.86-95.

¹¹² Srov. J 8,1-11.

¹¹³ Srov. JAN.PAVEL. II. *Teologie těla*, s. 170.

Velmi spolehlivým vodítkem může být tak zvané „zlaté pravidlo“: „Co tedy chcete, aby lidé dělali vám, to všechno i vy dělejte jim.“ (Mt 7,12)

Věřící člověk má zároveň odpovědnost i povinnost porovnávat své vlastní morální rozlišování s rozlišováním těch, kdo nesou odpovědnost za společenství. Tedy nedílnou součástí procesu morálního rozlišování tvoří obtížné smíření osobní autonomie s ochotou přijímat poučení, která Duch Svatý dává církvi.¹¹⁴

Dosavadní úvahy tedy ukázaly, že člověk má vždy poslouchat úsudek vlastního svědomí, pokud je jistý.¹¹⁵ Soud vlastního svědomí však může být odpovídající jedině tehdy, pokud svědomí bude správně morálně formované a dobře informované.

Svědomí je poslední morální rozhodující instancí a měřítko našich motivací a našeho jednání, ale „Bůh ví všechno dokonaleji a lépe než naše svědomí.“ (1 Jan 3,19-20)

Musí tedy platit obojí zároveň: Nic bez svědomí, ale Bůh je větší než naše svědomí.

3.3.1.1. Řešení pomocí epikie

V nepřehlednosti dnešního moderního světa je stále méně možné, aby každý detail zodpovědného chování mohl být předem všeobecně normativně stanoven. Normy nemohou postihnout všechny komplikace situací, ve kterých se má jednat. Je stále těžší říci, co je zřetelně správně nebo špatně. Paleta možností se stále zvětšuje. Dnes je možno slyšet tolik různých názorů a stanovisek ke stejnému tématu, že se může říci, že co člověk, to jiné mínění. Nejistotu ale hlavně vytváří pomyšlení, že své mínění může každý svým způsobem logicky zdůvodnit. Člověk se někdy cítí jako na vratké lodi, která se kymácí na všechny strany a každou chvíli se může rozlomit.¹¹⁶

Křesťanská etika se pokouší toto napětí mezi pozitivním zákonem a svědomím řešit pomocí učení o epikii. Pod tímto pojmem rozumí tradice správné chování člověka, který postupuje s pozitivní zákonnou normou podle principu vhodnosti, přiměřenosti a dovolenosti. Může se totiž stát, že se v konkrétní situaci nesplní smysl nějaké normy, když se dodrží doslovně, tedy dochází k nesouladu mezi obecným ustanovením a konkrétní situací a tento nesoulad vyžaduje sladění. Tehdy je žádoucí řešení pomocí epikie.

V epikii člověk chápe hodnotu chráněnou normou a jedná v jednotlivém případě proti literě zákona, aby dodržel jeho ducha. Epikie je mravní postoj, který spočívá ve svobodě svědomí. Nejde zde o libovůli ani o pokus obcházet platné normy, ale o svéprávnost v konání toho, co svědomí poznává jako lepší a správnější.¹¹⁷

3.3.2. Osobní morální dispozice a konkrétní jednání

Jak dalece přechází starost o vlastní osobu ve službu partnerovi, jak dalece musí ustoupit vlastní blaho do pozadí?

To, že Ježíš Kristus prohlásil manželství za nerozlučitelné, v první řadě asi neznamená především právní nemožnost manželského rozvodu, nýbrž příkaz oběma partnerům, aby se navzájem milovali a byli si věrni až do smrti. Příkaz nerozlučitelnosti manželství by byl porušen již tím, že se oba partneři už skutečně nemilují. Lásku přítom ale samozřejmě nelze chápat pouze v romantickém slova smyslu jako citovou

¹¹⁴ Srov. Papežská biblická komise. *Bible a morálka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 186-187.

¹¹⁵ Srov. KKC 1787-1790

¹¹⁶ Srov. SCHOCKENHOFF, Eberhard. *Wie gewiss ist das Gewissen?* Breisgau: Herder, 2003, s. 43.

¹¹⁷ Srov. Německá biskupská konference. *Život*, s. 97

náklonnost, ale jako vůli nést za sebe zodpovědnost, navzájem si sloužit a učinit cílem vlastních snah blaho druhého.¹¹⁸ V partnerovi se vzbouzí očekávání, a jestliže se později zklame, může se tomu druhému těžce ublížit.

Kdyby chtěl jeden z partnerů uskutečňovat ve společném životě pouze vlastní seberealizaci a pokládal by to za základní směr ve svém manželském soužití, bylo by to mylné a sobecké. Člověk realizuje sám sebe pouze tehdy, otevře-li se směrem k bližnímu a snaží se nesloužit pouze sobě, ale také realizaci druhého. Zcela jistě se stane, že při svém zaměření na druhé bude potřeba vzdát se nějakých možností uskutečnění svých vlastních partikulárních zájmů. Přesto může jednotlivec najít v hlubším smyslu sám sebe a seberealizovat se pouze prohloubením svého vztahu k ostatním a zejména ke svému manželskému partnerovi.¹¹⁹

I když je v každém člověku část bytosti, která se chová sobecky, současně však v každém muži i ženě existuje stránka osobnosti, která by ráda dávala teplo a lásku. Člověk se sám potřebuje poznat a také sám sebe přijmout a rovněž tak od druhého potřebuje přijetí a lásku.

Láska vyžaduje přistoupit k partnerovi v jeho svébytnosti, což také znamená brát ohled i na pocity druhého pohlaví. Muž a žena prostě stejné potřeby a stejné pocity nemají. Neměli by se proto nechávat vést jen svými přáními, nýbrž vnímat a přijímat i to, co potřebuje druhý partner. To často vyžaduje velkou míru trpělivosti, sebeovládání a kultivace vlastního chování, někdy také osobní oběť, podřízení se zájmům druhého, případně i zapření své nespokojenosti s jeho jednáním.

Ke skutečné lásce patří také schopnost druhému naslouchat. Jen pozorné naslouchání umožňuje skutečně druhého pochopit. A protože lidé se v průběhu doby také mění, a tedy je neznáme jednou provždy, je třeba druhému naslouchat stále znovu a znovu. A to platí především pro členy vlastní rodiny, pro manželského partnera zejména. K tomu všemu je zcela prozaicky potřeba udělat si na sebe čas.

Důležité je vnímání také vlastních přání a potřeb a odvaha je projevit a sdílet s druhým. Pokud toho člověk není schopen, vyvstává po delší době nebezpečí vnitřního odcizení partnerovi. Člověk si pak připadá, že si ho druhý dostatečně nevšímá a nebere ho vážně. Kde se však lidé sdílejí, umožňuje se lepší vzájemné přijímání a obohacování.

Morální závazek ke druhému ale také závisí na jeho svobodném postoji, totiž do jaké míry si případně chce jeden partner od druhého dát pomoci. Pokud někdo nabídnutou pomoc vytrvale odmítá, pak zřejmě povinnost, kterou mu v tomto případě je druhý bezprostředně povinován, zaniká.

3.3.3. Problém hranice

Víme, že se má slíbený závazek nést navzdory těžkostem, je ale člověk povinen až ke krajní oběti? Je povinen žít v manželství, i když břemeno špatných vztahů je pro něj už psychicky i fyzicky ohrožující až zničující?

Je jisté, že tolerance má také své hranice. Nelze tolerovat škodu třetí osobě, kdy v případě manželství to bývají především děti. Tolerance se také nevyžaduje a často ani nedovoluje v situacích, kdy by partnera jen upevnila v jeho špatném jednání a povzbudila jej k dalšímu bezpráví. Mlčení by v takové situaci mohlo být dokonce nesprávně vykládáno jako souhlas.

Někteří manželé to mají spolu určitě těžší než jiní. Určitá trvalá míra nedorozumění může v některých vztazích odolávat všem snahám o odstranění a osud takového

¹¹⁸ Srov. ROTTER, Hans. *Sexualita*, s. 75- 82.

¹¹⁹ Srov. ROTTER, Hans. *Osoba*, s. 27.

manželství může záležet jen na rozhodnutí, zda jej partneři přijmou či odmítnou. Jsou pak postaveni před otázku, jaký smysl má setrvávání v méně uspokojivém nebo přímo neuspokojivém manželství.

Obvyklá odpověď, že kvůli dětem, je ale někdy také sporná. Dlouhé setrvávání ve výrazně konfliktním vztahu vede téměř vždy ke stálému stupňování nespokojenosti a může končit velmi destruktivním rozchodem třeba i po dlouhých letech manželství.¹²⁰

Nerespektovat či překračovat hranice tolerance může sice někdy znamenat relativní klid ve vztahu, ale za cenu škodlivé bezzásadovosti, kdy člověk nechce riskovat konflikt s partnerem, a tak raději mlčí a toleruje věci, které mu ubližují a vadí. Zde je třeba opatrnosti, aby se láska nezaměňovala s nesprávným ustupováním druhému ze slabosti či dokonce strachu. Měly by se proto používat takové prostředky, které nejlépe dosáhnou napravení problému, ať už velkorysou trpělivostí nebo energickým odporem, v případě nutnosti pak i odvoláním se k zákonům.¹²¹

Je jistě třeba vážit si daru manželství a rodiny a hodnot jako jsou velkodušnost, iniciativnost, věrnost a trpělivost. A také povzbudit všechny, aby byli znamením milosrdenství a blízkosti tam, kde se manželský potažmo rodinný život nedaří žít dobře či neprobíhá v radosti a pokoji.¹²²

¹²⁰ ZEMAN, Josef. *Dokážeme reagovat na dopad radikálních společenských změn na současnou rodinu?* [2013-12-2]. <http://www.setkani.org/ms_konference_20let.pdf>

¹²¹ Srov. PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*, s. 200.

¹²² Srov. AL 5

4. Manželství z perspektivy eschatologického naplnění

Bude v nebi existovat manželství?

V rozhovoru mezi Kristem a saduceji o vzkříšení v Markově evangeliu se saduceové, popírající vzkříšení mrtvých, pokusili ukázat představu vzkříšení jako absurdní na případu ženy, která byla postupně vdána za sedm bratrů, kteří zemřeli. Saduceové se ptali, za kterého z těchto mužů bude tato žena provdána po vzkříšení mrtvých. Kristus odpověděl, že v Božím království „se nebudou ženit ani vdávat, ale budou jako andělé v nebi“ (Mk 12,25).

Tato scéna je s určitými rozdíly a nuancemi vyprávěna všemi třemi synoptiky a popis očekávaného stavu je u všech společný. Co nám tedy řekne myšlenka vzkříšení těla v nebi, v němž „se nežení ani nevžívají“, o našem sexuálním ztělesnění jako muže a ženy právě tady a teď?

V Ježíšově odpovědi na otázku o vzkříšení mrtvých se jedná o anticipaci dimenze budoucího světa, tedy o stav naplnění při vzkříšení, jeho slova jsou dovršením zjevení těla. Vzkříšení bude dokonalou realizací lidské osoby. Je to život „uvnitř“ vnitřního života Boha, Boží Trojice. „Vzkříšení“ neznamena ztrátu našich těl, znamená to v určitém smyslu jejich zbožštění. Začneme připomínat vzkříšeného Krista. Toto „zbožštění“ lidských bytostí je naplněním zásadního významu lidského těla. Papež Jan Pavel II. výslovně uvádí, že i když se identita člověka „v eschatologické zkušenosti uskuteční jinak než ve zkušenosti počátku a celých dějin, bude to vždy týž člověk, jak vyšel z rukou svého Stvořitele.“

Vyjádření, že lidé budou jako andělé v nebi, by bylo vykládáno špatně, kdyby se stav naplnění chápal jako osvobození od těla, nikoli jako vykoupení člověka s tělem i duší. Jan Pavel II. poukazuje na to, že se jistě jedná o tělesně-duchovou přirozenost člověka. Odkaz na „už se nežení“ lidí v budoucím světě, je třeba chápat jako navázání na počátek. Znovu získané a nově přetvořené tělo si ponechá svůj mužský a ženský charakter, přičemž však se existence projeví jinak. Manželství a plození k eschatologickému světu už nepatří.

Ztráta původní harmonie duchové a tělesné dimenze člověka je zvláště zřejmá v žádostivosti těla. Mezi tím, co je v člověku duchovní, a tím, co je tělesné, je rozpor. Ve stavu naplnění ovšem rozpor už nebude, ve zmrtvýchvstání se tělo navrátí do plné harmonie s duchem. V této tělesnosti, ovládané a zcela proniknuté duchem, tedy v jejím úplném zduchovnění, se tělesnost neruší, nýbrž jde o vykoupení celého člověka. „Zmrtvýchvstání spočívá v naprosté účasti všeho, co je na člověku tělesného, na tom, co je na něm duchového.“ V novém trvalém stavu naplnění člověka, je každá žádostivost vyloučena.

Jan Pavel II. poukazuje i na důležité odkazy interpretace nauky o vzkříšení apoštola Pavla. Pavel prohlubuje to, co Kristus ohlašoval. Ve vzkříšení se lidské tělo podle apoštolových slov projevuje jako „neporušitelné, oslavené, plné síly, duchovní“.

Patření na Boha způsobí v člověku „lásku k Bohu tak hlubokou a soustředěnou . . . , že naprosto ovládne celou jeho duchově-tělesnou subjektivitu“. Tato zkušenost lásky překoná všechno pozemské chápání a každou pozemskou zkušenost lásky. Člověk nedojde pouze k svému původnímu určení dokonalého darování sebe, ale dosáhne i nového stupně zduchovnění. Proto mluví Jan Pavel II. o eschatologickém „zbožštění člověka“ jako důsledku hluboce zakoušeného sebesdílení Boha.

Význam bytí tělem je spojen se skutečností, že člověk je stvořen jako osoba a povolán k životu ve společenství osob. „Snubní“ význam tělesného bytí se tedy uskuteční jako význam dokonale osobní a zároveň se vztahující ke společenství.

„Boží slovo je společníkem na cestě těch rodin, které jsou v krizi nebo procházejí nějakou bolestí, a ukazuje jim cíl cesty, kde Bůh „jim setře každou slzu z očí: nebude už smrt ani zármutek, nářek ani bolest“ (Zj 21, 4).¹²³

Kéž Boží milost vede myšlenky a skutky manželů a manželek k dobru rodin jejich i všech na celém světě a na přímluvu Svaté rodiny ať církve uskutečňuje své poslání v rodině a skrze rodinu.¹²⁴

¹²³ AL 22

¹²⁴ Srov. JAN PAVEL II, *Teologie těla*.

Závěrečné úvahy

Protože žijeme v době četných projevů vážné krize manželství a na něm založené rodiny, která je nejzákladnější jednotkou lidské společnosti, ukazuje se nutnost otevřené diskuze o věroučných, morálních, duchovních i pastoračních otázkách s ní souvisejících. Vynořují se i některé morální problémy a dilemata v rodinné politice státu. Zdá se, že prostředí, zejména v Evropě, ženám znevýhodňuje mateřské poslání. Většina žen musí kombinovat zaměstnání a rodinu, z čehož pramení konflikt dvou oddělených rolí.

Otázka správného vztahu mezi mužem a ženou má své kořeny v nejhlubší podstatě lidského bytí. Člověk je stvořen k Božímu obrazu, muž a žena mají stejnou důstojnost, jsou sobě rovní, přesto odlišní a mají dar plodit děti.

Pro věřícího katolíka je navíc manželství svátostí, kterou ustanovil Bůh pro dobro manželů, a věří tedy, že v ní dává Bůh manželům dostatek potřebné pomoci, aby spolu také opravdu mohli celý život se všemi jeho radostmi i strastmi dobře prožít. Pokud tedy člověk složí platný manželský slib, je mravně zavázán dodržet své dané slovo.

Víme ovšem, že ani ve Zjevení nelze přímo nalézt, jak by každé správné křesťanské manželství mělo zcela konkrétně vypadat. Zřejmé je, že smyslem existence manželství je vzájemná láska a pomoc. Pravá láska také dává nahlédnout, čím vším se milovaná osoba ještě může stát a chce pro toho druhého jen dobro. Proto má podle potřeby druhému pomáhat jeho dobré dary rozvíjet.

Milující člověk se ale zároveň stává velice zranitelným. Pokud by byla snaha o dobré manželství jen jednostranná, bylo by asi nemožné dospět ke kýžené harmonii. Člověk má sice milovat svého partnera jako sám sebe, ale také má podporovat svůj vlastní růst. Jen v této lásce pak nalézá také lásku Boží, která je pro nás ochotna i zemřít.

Pro manželský vztah a život má základní důležitost věrnost, skrze ni se také realizuje opravdová svoboda. Manželská věrnost je podílem na Boží věrnosti a tyto vztahy se osvědčují i v situacích, kdy věrnost může vést až k mučednictví.

Způsobu života křesťanských manželů odpovídá rovněž posilování nerozlučitelné jednoty, která vylučuje rozvod. Přestože různé křesťanské církve pojmají příkaz nerozlučitelnosti různě, katolická církev přísně trvá na nerozlučitelnosti manželského svazku z důvodu posvátnosti manželství. Ale aby se nerozlučitelnost nestala nespravedlností a nepřiměřenou tvrdostí vůči nevinným, rozvinula katolická církev zkoumání platnosti manželského souhlasu. Církev tedy může po prověření situace příslušným církevním soudem prohlásit z odpovídajících důvodů manželství za neplatné, což v praxi znamená, že manželství vlastně nikdy neexistovalo.

Zdá se, že křesťansky žitá manželství jsou v naší sekulární společnosti a zároveň i ve společenství církve jedním ze stěžejních prostředí, skrze která je možné svědčit o nejzákladnějších hodnotách mezilidských vztahů: o lásce, úctě a věrnosti. Možnost takového účinného svědectví je nesmírně důležitá, a proto je velice cenné, když tuto hodnotu manželé zachovávají i za cenu mimořádných osobních obtíží. Rovněž velmi statečně svědčí o věrnosti ti opuštění manželé, kteří nenavázali žádný jiný vztah.

Manželství, pokud je dnes vůbec uzavřeno, není už dávno chápáno jako nerozlučitelné celoživotní spojení mezi mužem a ženou. V naší společnosti se až příliš snadno rozvádíme. Každé manželství je namáhavé a má své krize, které se dokonce mohou ukázat jako prospěšné. Pro snahu zůstat spolu navzdory problémům hovoří dlouhodobé zkušenosti, že manželství dvojic, které hrozící rozpadnutí vydrželi, jsou po překonání problémů většinou výrazně lepší. Lidé by se neměli rozcházet při prvním

konfliktu, ale snažit se do poslední chvíle vyčerpávat všechny možnosti záchrany svého vztahu. Odloučení manželů by mělo být tím posledním řešením, když už nelze jinak nalézt.

I když většinu současných lidí asi pobouří spojení slova poslušnost s manželstvím, přesto by nebylo dobré, kdyby se z manželství vytratila poslušnost chápána jako ctnost, kdy manžel má svou manželku milovat jako Kristus církev a vydat se za ni třeba až na smrt. Manželka má milovat manžela jako církev Krista, být mu v lásce podřízena a tento osobní vztah manželů má směřovat k Bohu.

V současném světě přestává manželství plnit funkci vzájemné ekonomické pomoci a je založeno především na vzájemném vztahu. Na vstup do něj a na celoživotní rozvíjení zdravých manželských a rodinných vztahů je však zodpovědně připraveno stále méně párů.

Manželské soužití, jak známo, nepřináší jenom štěstí a radost, ale také trápení, hlavně mravní povahy. My lidé se bohužel nechováme dokonale a to v manželství může vést až ke katastrofálním následkům. Případy manželských rozvatů se neustále množí i mezi křesťany. Nemalou měrou je to způsobeno také změnami v dnešní společnosti. Křesťanský přístup k této problematice nabízí asi nejlepší recept pomoci, a to je vytváření prorodinné atmosféry ve společnosti a dosažení podpory tradiční rodiny.

Sociální role manžela a manželky již nejsou tak úzce vymezeny jako dříve a muži i ženy mohou být v nejistotě ohledně jiných poměrů a změněných nároků na problematiku slučitelnosti rodiny a zaměstnání. Mezi hlavní povinnosti otce patří žít a zabezpečovat rodinu, zajišťovat jí stabilitu a bezpečí. Měl by být příkladně čestný a spolehlivý. Pro svou rodinu by měl být vzorem dobrého křesťanského muže, obrazem svatého Josefa.

Role ženy a matky je především láska a sebeobětování. Měla by být oporou svého manžela. Jejím vzorem je Matka Boží. Církev v mnoha dokumentech zdůrazňuje nenahraditelnou hodnotu práce ženy v domácnosti.

Sekulární společnost partnerským krizím dnes většinou čelí jinak než v duchu křesťanské tradice, preferuje spíše hodnoty individuální před rodinnými. Pro připravenost budoucích manželů na zvládání a řešení krizových situací a tím předcházení problémům by se mělo usilovat o to, aby se jim přiblížil model a ideál křesťanského manželství. Mladí lidé by si měli ujasňovat žebříček hodnot a rozhodnutí, v jaké míře a jakým způsobem by se chtěli věnovat své rodině a svému, častokrát mimořádně exponovanému, zaměstnání nebo jiným důležitým společenským i církevním aktivitám. Náročnost rovnoprávného manželství může však být pro oba partnery také přínosem, pokud dovedou být místo soupeření komplementárními.

Neměli by se pak nechávat strhnout veřejným míněním, které odmítá nerozlučitelnost manželství, ani těmi, kteří v naší době pokládají za těžké až nemožné připoutat se na celý život k jednomu člověku.

Protože ale v lidském životě také dochází k selhání, pádu a vině, musí k dobrému a šťastnému partnerskému vztahu náležet také schopnost překonávat konflikty a odpouštět. Je-li třeba, doporučuje se vyhledat i nutnou odbornou, někdy i dlouhodobější péči a pomoc jak duchovních, tak psychologů, lékařů a jiných odborníků na oblasti manželských vztahů.

V souladu s křesťanskou morálkou jsou manželé v potížích také vyzýváni k modlitbě za obrácení, za nápravu a vzájemné usmíření. Tak mohou zcela v duchu svatebního slibu přemáhat zlo dobrem. Každý by měl být vždy připravený k odpuštění, a pokud druhá strana o nápravu usiluje, tak také s radostí odpustit. Takto je možno zkusit zaujmout pozitivní postoj odpuštění v nevyřešených těžkých vztazích místo pochopitelných pocitů hořkosti, zoufalství a uzavření se. Lze tím také duchovně vyprávět, člověk se stává silnějším a vděčnějším. Je ale možný i negativní postoj, kdy jsou odmítány zlé vlivy a působení. Někdy může člověk velkoryse překročit i nároky, které pocítuje ve své vstřícnosti jako závazné.

Součástí vztahové tolerance je také snaha druhého „uzdravit“. To však neznamená bez rozmyslu akceptovat svévoli či egoismus partnera, nýbrž uplatnit také vlastní práva a zachovat vlastní rovnoprávnost. Láska k bližnímu a sebeláska se navzájem podmiňují. Morální závazek k druhému ale závisí také na jeho svobodném postoji, totiž do jaké míry si od druhého případně chce pomoci dát. Pokud vytrvale odmítá, pak povinnost zřejmě zaniká.

Zdá se, že na to, jak setrvat ve vztahově náročném manželství a kde na to vzít sílu, není univerzální pomoc ani návod. Kvalita manželského vztahu zřejmě není jen v jeho nekonfliktnosti a harmonii, ale i ve schopnosti statečně nést obtíže a snažit se o jejich zmenšování, i když dosavadní výsledky jsou třeba nevelké. Etický úkol utrpení zřejmě spočívá ve správné vnitřní vyváženosti a co největším přiblížení se dobru a smyslu života. Proto také i život v těžkém manželství má nepochybně své veliké zásluhy pro věčnost.

Je jisté, že nelze potíže, problémy či krize v partnerském vztahu řešit podle nějakých předem daných šablon. Při zvažování, jestli je nutno dodržet manželské soužití za každou cenu nebo jestli právě nastala situace, kdy by si člověk mohl oprávněně říci, že už je na hranici svých možností a dál vytrvat v manželském vztahu již není v jeho silách nebo je dokonce již pro něj duchovně či fyzicky ohrožující, zřejmě neexistuje univerzální odpověď. Vždy záleží na mnoha životních okolnostech partnerů, na druhu konkrétních prožívaných situací, na osobních dispozicích jednotlivých lidí a hlavně také na osobním svědomí každého.

Právě ve velmi vyhrocených manželských konfliktech bývají nezdárka partneri postaveni před otázku, jestli má setrvávání v takovém vztahu ještě smysl nebo dokonce není-li již z různých důvodů nebezpečné.

Tolerance má samozřejmě své hranice. Nelze tolerovat úplně všechno. V rozvráceném manželství se bohužel mohou vyskytovat tak závažné problémy jako je fyzické a psychické násilí v rodině, vyhrožování těžkou újmou, zneužívání, alkoholismus, narkomanie a podobně. Jeden z partnerů může dokonce týrat toho druhého, ba i vlastní děti. I když si ten, kterému je ubližováno, možná někdy říká, že to nějak třeba v zájmu dětí přečká, je to v podobných případech velice sporné, až nebezpečné. Zjevně by se mělo sáhnout k prostředkům, které nejlépe dosáhnou napravení problému. Zde už patrně nebude na místě velkorysá trpělivost, spíše může být potřeba se postavit se energicky na odpor, hledat pomoc u zákonů a podobně.

V současnosti se vyskytují i názory, které akcentují vztahový přístup k manželství, a nabízejí jiné chápání jeho nerozlučitelnosti. Tvrdí, že když se rozloží vztah lásky, přestává existovat také svátost manželství. Z toho by vyplývalo, že nerozlučitelnost by se tedy v průběhu manželství buď vytvářela nebo nevytvářela, ale není v plném smyslu od samotného počátku manželství.

Podle mého mínění tento personalistický přístup k manželství se svou reinterpretací nerozlučitelnosti neodpovídá Ježíšovu výroku o nerozlučitelnosti manželů.

Někdy nezbývá jiná možnost než uzavřít kompromis, kdy člověk splní mravní ideál jen zčásti. Existují i situace, kdy je takový kompromis žádoucí, například v momentálně bezvýhodné krizové situaci se manželé rozhodnou sice se v manželství od sebe oddělit, ale nerozvedou se a nechávají si zde stále otevřenou možnost návratu.

Aby tedy člověk osobně udělal zodpovědné mravní rozhodnutí, rozlišuje pomocí svého svědomí, zda jím zamýšlený čin má kladnou nebo zápornou hodnotu. V nepřehlednosti dnešního moderního světa je stále těžší jednoznačně určit, co je zřetelně správně nebo špatně. Normy nemohou postihnout všechny složitosti situací, ve kterých je nutno hledat řešení a rozhodovat se. Tím se může svědomí někdy s nimi dostat do napětí a je nutné řešení pomocí epikie, tedy postoje, který spočívá ve svobodě svědomí. Člověk pak musí dát přednost svému svědomí před požadavky autority nebo zákona.

Je ale možné, že mravní svědomí může činit mylné úsudky. Jako následky však zůstává zlo, útrapy a nepořádek. Je tedy třeba se snažit o očistu mravního svědomí od jeho omylů. Abychom se na úsudek svého svědomí mohli vždy bezpečně spoléhat, musí být celý život vychováváno a vzděláváno, aby se stalo mravně zralým a pravdivým.

Dosavadní úvahy tedy ukazují, že když se člověk v jakékoliv situaci – tedy i ve vrcholící krizi svého manželství - poctivě snaží nalézt dobré řešení, je jeho svědomí poslední morální rozhodující instancí a má jej vždy poslechnout, pokud je jisté. Zároveň ale platí, že Bůh je větší než naše svědomí. Věřící křesťané by žádný problém, žádnou krizi - tedy samozřejmě ani manželskou - neměli řešit bez Boha. Neměli by se zříkat ani pomoci odborníků – lékařů, psychiatrů, sexuologů, ale to vše by mělo být včleněno do celku osobní víry v Boha. Věřící katolík by měl vždy vymezit především prostor pro poctivou modlitbu, pro vydání problémů Bohu a pro evangelijní obrácení a pokání. Bude-li konečné rozhodnutí pak výsledkem všech těchto snah, může oprávněně věřit v jeho správnost.

A hlavně je krásné vážit si daru manželství a rodiny a jeho hodnot, radovat se z něj a s důvěrou očekávat dokonalou realizaci v lásce při vzkříšení, kde ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo ...

Seznam použitých zkratk

AL = Amoris laetitia
atd. = a tak dále
CIC = KODEX KANONICKÉHO PRÁVA
FC = Familiaris consortio
GS = Gaudium et spes
kán. = kánon
KKC = Katechismus katolické církve
n. = následující
r. = rok
s. = strana, strany
srov. = srovnej

Zkratky biblických knih podle ekumenické soustavy.

Seznam literatury

- BIBLE, ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2005.
- ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. Svatební obřady: římský rituál. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- DOKUMENTY II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- FIORINZA, Francis S. a . Galvin, John P. SYSTEMATICKÁ TEOLOGIE 3 Praha: CDK Vyšehrad, Brno: CDK, 2000.
- FRANTIŠEK: *Amoris laetitia*. (AL) Praha: Paulínky, 2016.
- FRANTIŠEK: Encyklika *Laudato si*
- FORTE, Bruno. Malý úvod do křesťanského života. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- JAN PAVEL II.: *Familiaris consortio*. (FC) Praha: Zvon, 1992.
- JAN PAVEL II.: Teologie těla. Třetí rozšířené vydání. Praha: Paulínky, 2006.
- KASPER, Walter. Teologie křesťanského manželství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997.
- KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE. Praha: Zvon, 1995.
- KELLY, Kevin T.: Rozvod a druhý sňatek. Tváří v tvář výzvě. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012.
- KODEX KANONICKÉHO PRÁVA. Praha: Zvon, 1994.
- LEV XIII.: Encyklika *Rerum novarum*.
- NĚMECKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. Život z víry. Překlad 2.dílu katechismu pro dospělé. Druhé vydání. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2005.
- OAKLEYOVÁ, Ann. Pohlaví, gender a společnost. Praha: Portál, 2000.
- OPATRNÝ, Aleš. Pastorační péče v méně obvyklých situacích. Část II. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2001.
- OPATRNÝ, Aleš. Příprava na manželství. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1994.
- PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE. Bible a morálka. Biblické kořeny křesťanského jednání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.
- PESCHKE, Karl-Heinz. Křesťanská etika. Praha: Vyšehrad, 1999.
- PIUS XI.: Encyklika *Quadragesimo anno*.

- ROTTER, Hans. *Osoba a etika. K základům morální teologie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997.
- ROTTER, Hans. *Osoba a etika. K základům morální teologie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997.
- ROTTER, Hans. *Sexualita a křesťanská morálka*. Praha: Vyšehrad, 2003.
- SCHOCKENHOFF, Eberhard. *Wie gewiss ist das Gewissen? Eine ethische Orientierung*. Breisgau: Herder, 2003.
- SKOBLÍK, Jiří. *Přehled křesťanské etiky*. Praha: Karolinum, 1997.
- SLAVÍK, Michael. *Manželství – od snů k realitě*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998.
- WEIGEL, George. *Svědék naděje*. Praha: 2000

Elektronický zdroj

- KOHUT, Pavel Vojtěch. *Boží věrnost a zatvrzelost srdce* (9.11.2004) [2013-12-1].
<<http://www.katyd.cz/tema/bozi-vernost-a-zatvrzelost-srdce.htm>>.
- MACHULA, Tomáš.
<<http://krystal.op.cz/amen/2000/Amen5-00.htm>>
- OPATRŇÝ, Aleš. *Konflikty a jejich řešení* [2013-11-30].
<<http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/5-Konflikty-a-jejich-reseni.html>>
- Radio Vaticana. *Homilie papeže Františka*. 18. 1. 2015 [2016-10-16].
<<http://radiovaticana.cz/clanek.php4?id=21353>>
- Katolická církev v České republice. *Závěrečná zpráva biskupské synody*. (19. 110. 2014) [2016-09-17]
<<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody/>>
- ZEMAN, Josef. *Dokážeme reagovat na dopad radikálních společenských změn na současnou rodinu?* [2013-12-2].
<http://www.setkani.org/ms_konference_20let.pdf>